

PROVINCIE UTRECHT

Beantwoording reacties conceptversie IOFM

Over de reacties op het concept (interim) Omgevingswetprogramma Faunabeleid en Monitoring

Inhoud

0.	Doel en opzet van de beantwoording	3
0.1	Waarom deze beantwoording op het concept?	3
0.2	Hoe is de opzet	3
0.3	Overzicht van indieners van zienswijzen	3
1.	Inleiding	4
1.1	Aanleiding van het programma	4
1.2	Besluitvorming	5
1.3	Leeswijzer	6
2.	Over het interim programma faunabeleid en monitoring	6
2.1	Het belangrijkste beleid voor faunabeheer en monitoring in de Omgevingsvisie en de Programmabegroting	6
2.2	Relatie met andere provinciale beleidsthema's	7
2.3	Relatie met overig natuurbeleid	7
2.4	Relatie met plannen van medeoverheden	11
3.	Faunabeleid, noodzaak tot herziening en uitvoering	12
3.1	Enige achtergrond informatie	12
3.2	Faunabeheereenheid Utrecht	17
3.3	Wildbeheereenheden Utrecht	18
3.4	Faunabeheer	21
3.4.1.	Het accepteren, voorkomen en beperken van schade in 4 opeenvolgende stappen	21
3.4.2.	Schade beperken via provinciale vrijstellingen	32

3.4.3	Schade beperken via vergunning voor populatiebeheer (voorheen provinciale opdracht/ aanwijzing)	33
3.4.4.	Schade beperken via landelijke vrijstellingen en jacht	34
3.4.5	Toekomstig schets komende faunabeheerplan (t/m 2030) Hierover zijn geen reacties ontvangen.	38
3.4.6	Overig	38
3.4.7	Bestemming (ge)dode dieren	38
3.5	Diersoorten en -groepen	38
3.5.1	Inheemse ganzen	38
3.5.2	Beschermde inheemse hoefdieren	48
3.5.3	Wolven	66
3.5.4	Overige predatoren: staat van instandhouding en weidevogelbescherming	68
3.5.5	Bever	70
3.5.6	Dassen	71
3.5.7	Niet beschermde soorten	72
3.6	Beleid tegemoetkomingen in schade	75
4.	Monitoring faunasoorten	76
5.	Communicatieafspraken over het faunabeleid en monitoring	82
6.	Toezicht en Handhaving	82
7.	Samenwerking en monitoring	82
8.	Financiën	82
	Overige opmerkingen	82

0. Doel en opzet van de beantwoording

0.1 Waarom deze beantwoording op het concept?

Dit document bevat de reacties op de conceptversie van het interim Omgevingswetprogramma Faunabeleid en Monitoring (kortweg IOFM). Op 20 juni 2023 heeft u van ons deze conceptversie ontvangen, waarvoor u tot 17 juli 2023 een reactie kon geven.

Bij elkaar hebben 13 indieners een reactie gegeven op de conceptversie. In dit document vatten wij de ontvangen reacties samen en geven wij onze reactie.

0.2 Hoe is de opzet

In de beantwoording zijn de reacties ingedeeld naar de inhoudelijke onderwerpen waar zij betrekking op hebben. Hiervoor is de paragraafindeling van het IOFM als basis gebruikt.

De reacties zijn opgenomen in tabellen. Hierin zijn de volgende kopjes gebruikt:

1. *Nr. en Indieners*: Hier wordt door een nummer en naam aangegeven wie de beschreven reactie heeft ingediend. In paragraaf 0.3 is een overzicht opgenomen van alle ontvangen zienswijzen. Daarin zijn vanwege de Wet Bescherming Persoonsgegevens geen namen van particulieren opgenomen.

2. *Samenvatting reactie*: Hier wordt de reactie inhoudelijk samengevat. Als er meerdere personen of instanties op eenzelfde onderwerp hebben gereageerd, wordt alleen als daartoe aanleiding bestaat, verduidelijkt wie welke argumenten heeft ingebracht. In de reacties verwoorde steun voor het concept IOFM hebben we alleen opgenomen als in andere reacties opmerkingen zijn gemaakt over het betreffende onderdeel van het concept IOFM.
3. *Reactie en eventuele aanpassing*: Hier is onze reactie opgenomen en is aangegeven of er op basis van de reactie aanleiding is het IOFM aan te passen.

0.3 Overzicht van indieners van zienswijzen

Nr.	Naam indiener zienswijze
01	Waternet
02	Gemeente Rhenen
03	Fauna4Life
04	Vereniging het Edelhert
05	Vereniging het Ree
06	LTO Noord
07	Utrechts Particulier Grondbezit (UPG)
08	Gemeente Amersfoort
09	Dierenbescherming
10	Wildbeheereenheden (WBE's)
11	Particulier
12	Producentenorganisatie Varkenshouderij (POV)
13	WBE de Schaffelaar

1. Inleiding

1.1 Aanleiding van het programma

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
1	10	WBE'S	Daarnaast wordt verwezen naar de Omgevingsvisie waarmee de Natuurvisie en Beleidskader niet in lijn zouden zijn. Het is ons nog steeds onduidelijk wat er nou concreet niet meer passend en in lijn is. Deze stelling wordt nergens echt duidelijk en specifiek onderbouwd.	In de Omgevingsvisie 2021 hebben Provinciale Staten haar ambities vastgelegd. Die zijn: <i>'Samen met de Faunabeheereenheid Utrecht ... meer gaan inzetten op het voorkomen van schade veroorzaakt door wilde dieren en het voorkomen van aanrijdingen met wilde hoefdieren. Indien bestrijding van wilde dieren onafwendbaar is dan zetten wij in op de diervriendelijkste methode. We intensiveren het onderzoek naar alternatieve beheermethoden.'</i> In het IOFM, zoals aangegeven in paragraaf 1.1. gaat het om een nadere uitwerking van dat provinciale beleid, zeker waar dit niet is uitgewerkt in de Natuurvisie 2017 en het Beleidskader wet natuurbescherming 2017. Bijvoorbeeld het toepassen en invoeren van effectieve alternatieven en niet dodelijke methoden om schade te voorkomen. Recent zijn daar nog een aantal belangrijke redenen bijgekomen. De eerste komt voort uit de jurisprudentie die niet was voorzien in de Natuurvisie 2017 en het Beleidskader wet natuurbescherming 2017. Zoals het niet aanwezig zijn van effectieve alternatieven (zoals de wet verlangt), maar ook het aantonen dat het doden van dieren het beoogde effect heeft waarvoor het dier gedood wordt en een betere onderbouwing m.b.t de Staat van instandhouding van soorten. De tweede is mede gebaseerd op het verzoek van de Faunabeheereenheid (brief d.d. 22 juni 2022) om voor haar nieuwe faunabeheerplan met een koers te komen, nu gezien de ontwikkelingen de geldende kaders onvoldoende zijn of niet

				meer passend zijn. Tenslotte vult het IOFM nu ook het beleidsvoornemen in uit het nieuwe coalitieakkoord “aan de slag voor Utrecht” om te komen tot een goed faunabeleid gericht op het voorkomen van schade, instandhouding van soorten, en waarbij alle betrokkenen (beleid en beheer) hun rol pakken. <i>We hebben een alinea opgenomen waarin we schrijven dat we met deze herziening een kwaliteits- en efficiency slag denken te maken die nodig is om te kunnen voldoen aan de juridische eisen en de ambities uit het de omgevingsvisie (2021) en het coalitieakkoord (2023) en opgenomen dat dit ook noodzakelijk is om aan de wens van de FBE te voldoen om voor het nieuwe faunabeheerplan met een koers te komen (brief d.d. 22 juni 2022).</i> <i>Aangepast onder 1.1.</i>
2	13	WBE de Schaffelaar	“Onder faunabeheer verstaan we niet-dodende en dodende maatregelen die ertoe leiden dat schade en overlast beperkt wordt tot een acceptabel niveau. Denk daarbij aan ... reeën (verkeersveiligheid.” Wij vinden de term “acceptabel niveau” niet toepasselijk, willekeurig en onbruikbaar. Doelen voor uitvoerders als WBE’s moeten duidelijk en meetbaar zijn.	Het IOFM is een kader op hoofdlijnen, die diersoort afhankelijk op onderdelen waar nodig verder zal moeten worden uitgewerkt. In deze context vinden we deze term richtinggevend en gepast, zeker waar het schadebestrijding betreft. Voor populatiebeheer worden doelen voor zover mogelijk wel gesteld. Zie ook het antwoord hieronder bij reactienummer 3.

1.2 Besluitvorming

Hierover zijn geen reacties ontvangen.

1.3 Leeswijzer

Hierover zijn geen reacties ontvangen.

2. Over het interim programma faunabeleid en monitoring

2.1 Het belangrijkste beleid voor faunabeheer en monitoring in de Omgevingsvisie en de Programmabegroting

Provinciaal belang

Hierover zijn geen reacties ontvangen.

Sturingsfilosofie en rollen

Hierover zijn geen reacties ontvangen.

De provinciale ambities voor natuur (Omgevingsvisie)

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
3	09	Dierenbescherming	Wat betreft ambities ontbreken er duidelijke criteria en hoe de provincie wil meten of deze behaald zijn.	Met het IOFM bewaken wij de genoemde natuurambities, maar het is een kader op hoofdlijnen. Waar mogelijk wordt criteria genoemd en verbinden daar ook de monitoring aan. Daarbij zijn er criteria die sowieso gelden maar in het programma niet steeds herhaald zijn, bijvoorbeeld ondergrenzen ganzen. Voor natuurdoelen en criteria, zie ook Natuur provincie Utrecht (provincie-utrecht.nl) <i>We hebben een alinea opgenomen waarin we schrijven dat we met deze herziening een kwaliteits- en efficiency slag denken te maken die nodig is om te kunnen voldoen aan de juridische eisen en de ambities uit het de omgevingsvisie (2021) en het coalitieakkoord (2023). Onder 1.1.</i> <i>Aangepast onder 1.1.</i>
4	-	-	-	-

De provinciale beleids- en meerjarendoelen voor deze ambities (Programmabegroting)

Hierover zijn geen reacties ontvangen.

Het hiervoor vastgestelde omgevingsbeleid (Omgevingsvisie)

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
5	04	Vereniging het Ree	De kern (p.6) is natuurlijk prachtig opgeschreven: robuust netwerk is nodig. Onderdeel van het netwerk zijn de N2000-gebieden, maar wat natuurlijk mist is (naast echt goed hydrologisch herstel en bufferbeleid van die N2000-gebieden) de verbinding tussen die N2000 gebieden. Dat had volgens ons in die 'kern' op p.6 ook moeten staan: daar ligt een ontwikkelopgave.	We passen dit aan en brengen dit in lijn met de omgevingsvisie (link naar de kaart waarin het natuurnetwerk – NNN – is aangewezen is toegevoegd en op opgehelderd dat onderdeel van dit netwerk ook N2000 en de groene contour betreft. <i>Aangepast onder 2.1.</i>

2.2 Relatie met andere provinciale beleidsthema's

Landbouwvisie

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
6	04	Vereniging het Edelhert	De landbouwvisie op p.7 staat vol met wollige taal (menselijke maat, schaal van het landschap). Dat is contraproductief. Men wilde vast niet vooruit lopen op het Landbouwakkoord (als dat er ooit komt), begrijpelijk, maar nu rijst de vraag wat deze tekst inhoudelijk bijdraagt aan het IOFM.	Dit is een citaat en moet ook zo gelezen worden. <i>Geen aanpassing nodig.</i>

Programma Mobiliteit 2019 – 2023

Hierover zijn geen reacties ontvangen.

2.3 Relatie met overig natuurbeleid

Actieve soortenbescherming: maatregelen voor aandacht- en rode lijstsoorten

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
------------	-----	-----------	----------------------	----------------------------

7	09	Dierenbescherming	Bij actieve soortenbescherming kan er ook gewerkt worden aan het terugkrijgen van soorten die verdwenen zijn, maar oorspronkelijk wel in de provincie Utrecht voorkwamen.	Dit is uitgewerkt in het actief soortenbeleid, waar deze staan opgenomen op de lijst met aandachtssoorten. Zie: Aandachtssoorten actief soortenbeleid-A3.pdf (provincie-utrecht.nl). <i>Link naar aandachtssoorten toegevoegd in de tekst.</i> <i>Aangepast onder 2.3.</i>
---	----	-------------------	---	---

Passieve soortenbescherming: ruimtelijke ingrepen en staat van instandhouding

Hierover zijn geen reacties ontvangen.

Natura 2000 gebiedsbescherming en faunabeheer

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
8	06	LTO Noord	Indiener adviseert om de ruime ervaring in het opstellen van passende beoordelingen van de FBE Noord-Holland te gebruiken voor de gebieden in Utrecht, omdat de praktijk heeft uitgewezen dat het opstellen van een goede passende beoordeling bijzonder complex is.	Wij zullen dit advies doorgeven aan de FBE. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
9	09	De Dierenbescherming	De passende beoordelingen voor Natura2000 zouden onafhankelijk moeten worden opgesteld, dus door een partij zonder jachtbelang.	Wij zien er op toe dat dit onafhankelijk wordt opgesteld bij de uitvoering en de door de FBE ingediende vergunningaanvragen Omgevingswet/gebiedsbescherming Natura 2000. <i>Geen aanpassing nodig.</i>

Provinciaal Uitvoeringsprogramma invasieve exoten 2022-2026

Hierover zijn geen reacties ontvangen.

Aangereden wilde dieren (valwild)

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
10	05	Vereniging het Ree	Door de Provincie is het Programma Mobiliteit 2019-2023 opgenomen met als doel de negatieve effecten van mobiliteit te mitigeren. Eén van de onderdelen is het verbeteren van de oversteekbaarheid fauna. Het doel is het aantal aanrijdingen terug te dringen en daarmee een bijdrage te leveren aan de verkeersveiligheid en de biodiversiteit. Uit het jaarverslag 2022 van Stichting Valwild Utrecht blijkt echter, dat het aantal aanrijdingen geen noemenswaardige daling te zien geeft. In de rapportage wordt echter niet ingegaan op de effecten van genomen maatregelen om het aantal aanrijdingen te doen dalen. Naar onze mening zou een betere monitoring moeten plaatsvinden van de mogelijke oorzaak van de aanrijding (migratie, verstoring, voedsel). Uit de grafiek aantal aanrijdingen per gemeente blijkt onder meer dat de meeste aanrijdingen plaatsvinden in de Gemeente Utrechtse Heuvelrug. Vraag is in hoeverre Gemeente en Provincie hierin gezamenlijk optrekken. Onze vraag is of de aanbevelingen, zoals opgenomen in de Leidraad verminderen aanrijdingen reeën, Jan 2017, zijn meegenomen in het Programma Mobiliteit 2019-2023 van de Provincie.	Wij streven via ons programma Mobiliteit ernaar negatieve effecten van mobiliteit op de kwaliteit van de leefomgeving te voorkomen. Waar dat niet kan, zetten we ons in om deze negatieve effecten te minimaliseren. Dit doen we vanuit een integrale aanpak; door in een vroeg stadium de bodem-, water- en milieu-basiskwaliteiten en de cultuurhistorie mee te nemen in het afwegingsproces. Voor de oversteekbaarheid van wegen door wild zijn daarom signaleringskaarten opgesteld waarmee mogelijke knelpunten bij onderhoud of nieuwe wegen kunnen worden opgelost of gemitigeerd. Met de inzet van deze preventieve maatregelen proberen wij aanrijdingen zoveel mogelijk te voorkomen. In ons Mobiliteitsprogramma zijn geen specifieke eisen of aanbevelingen opgenomen voor reeën. Bij een nieuw programma mobiliteit zullen we dit meenemen. Dit aspect is nader uitgewerkt onder het hoofdstuk reeën. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
11	09	De Dierenbescherming	Wat betreft het diervriendelijk voorkomen van wilddaanrijdingen kan de FBE momenteel alleen adviseren. Stel een knelpunt wordt blootgelegd en FBE geeft advies (bijv. faunapassage). Hoe wordt daar dan mee omgegaan? Kan de wegbeheerder beter gewezen worden op haar	Deze punten kunnen opgevoerd en besproken worden binnen de reewildcommissies die we beter onder de aandacht willen brengen en uit willen breiden qua samenstelling (zie par. 3.5.2). Voor het overige verwijzen wij u naar het traject opstellen nieuw programma oversteekbaarheid.

			verantwoordelijkheid om aanrijdingen te beperken of voorkomen? Momenteel wordt er vrij reactief met het voorkomen van aanrijdingen omgegaan. Er moet meer proactief worden ingezet op faunaverbindingen en niet alleen voor grote hoefdieren, maar ook voor kleinere soorten. Ook bij de aanleg van nieuwe wijken of infrastructuur zal er gezorgd moeten worden voor corridors en verbindingen. Wijs gemeenten ook hierop.	<i>Geen aanpassing nodig.</i>
12	09	De Dierenbescherming	Hoe wordt bepaald welke reeën afgeschoten worden? Dicht bij de weg levende dieren hoeven niet het risico te zijn, maar juist dieper van de weg af gelegen dieren die bv gestoord worden en dan in paniek alle kanten opgaan en de dicht bij de weg levende dieren verstoren. En wie zijn aangewezen om het dodelijk beheer dichtbij de weg uit te voeren, want dat is risicovol.	We vertrouwen hiervoor op de expertise binnen de reewildcommissies. Het is aan de reewildcommissies om dit in het plan van aanpak voor hun werkgebied dit goed uit te werken en vervolgens goed te monitoren. <i>Geen aanpassing nodig.</i>

Keten opvang en transport van in het wild levende dieren

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
13	09	De Dierenbescherming	Hoe ziet de provincie het rapport van de RDA over wildopvang en de rol van de overheden die daarin wordt geschetst?	Wij herkennen veel van de inhoud, zijn al jaren ook actief betrokken bij de wildopvang. In de gesprekken met LNV brengen wij daarover onze eigen kennis en ervaring in. <i>Geen aanpassing nodig.</i>

2.4 Relatie met plannen van medeoverheden

Hierover zijn geen reacties ontvangen.

3. Faunabeleid, noodzaak tot herziening en uitvoering

3.1 Enige achtergrond informatie

Wat is faunabeleid?

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
14	04	Vereniging het Ree	Het doel ten aanzien van de natuur in Utrecht mooi omschreven is, dit is immers de kern waar dit IOFM om draait, maar we missen echter in zijn algemeenheid bij de nadere uitwerking van het faunabeheer dat de relatie tussen het doel voor de natuur en op welke wijze het faunabeheer (in zijn algemeenheid en specifiek per soort) daar dan een effectieve bijdrage aan kan leveren. Ook mist een duiding van waarom aspecten van dat faunabeheer nu eventueel gewijzigd zouden zijn t.o.v. het verleden om de gestelde natuurambitie beter te dienen.	Zie antwoord op reactienummer 3. Daarbij is de herziening niet in gang gezet met als belangrijkste motivatie dat we nu gestelde natuurambities niet trachten te bereiken maar is noodzakelijk vanwege juridische knelpunten, de wens tot inzet van alternatieven en gebrek aan data. Zie ook antwoord op reactienummer 1 en 10. <i>We hebben een alinea opgenomen waarin we schrijven dat we met deze herziening een kwaliteits- en efficiencyslag denken te maken die nodig is om te kunnen voldoen aan de juridische eisen en de ambities uit het de omgevingsvisie (2021) en het coalitieakkoord (2023). Onder 1.1.</i> <i>Aangepast onder 1.1.</i>
15	04	Vereniging het Ree	Op p.11 staat halverwege: “Andere redenen waarom het IOFM noodzakelijk is, zijn: het steeds grotere bedrag dat de provincie jaarlijks uitkeert voor gewasschade door ganzen, de mogelijke komst van het wild zwijn en de wolf”. Volgens ons zijn dat geen valide redenen, maar is dat meer het gevolg van tot dan toe gevoerd faunabeleid en uitvoering daarvan die enerzijds niet meer passen bij de ontwikkelingen (wolf, wild zwijn) en die anderzijds ook niet effectief blijken (valwildproblematiek). Om hoofdstuk 3 goed in te	Het faunabeleid is onderdeel van het natuurbeleid gericht op een balans tussen het behoud van soorten en hun leefgebieden enerzijds en het beperken van schade anderzijds. <i>Wij hebben in de tekst duidelijker verwoord dat de beleidsvelden elkaar moeten versterken, net onder 3.1.</i> <i>Aangepast onder 3.1.</i>

			bedden, en die inbedding missen wij nu, moet je terug naar de kern op p.6: wil je die biodiversiteit verhogen en behouden en komen tot een robuust natuurnetwerk (die ontwikkelopgave die naar onze mening onvoldoende benadrukt is), dan hoort daar ook een bepaald faunabeleid en -beheer bij als onderdeel van het integrale natuurbeleid en – beheer.	
16	04	Vereniging het Ree	In H3 wordt vooral gesproken over wettelijke beperkingen en regels, maar niet over de echte / verwachte problemen waar tegenaan gelopen wordt en wat daarvoor nodig is. Heel passief.	De problemen worden uitgeschreven in H1 en vervolgens wordt in H3 uitgewerkt hoe een nieuwe beleidsaanpak dit kan ondervangen, zie (actiepunten) H1 en H3. Als hier specifiek bedoeld wordt op omvang in cijfers, daar wordt meer over toegevoegd onder 3.6. Tevens een link naar de valwildrapportage toegevoegd onder 2.3 onder het kopje Aangereden wilde dieren. De aantallen aangereden reeën waren al genoemd onder het kopje ree onder 3.5. <i>Aangepast onder 2.3. 3.5 en 3.6.</i>
17	08	Gemeente Amersfoort	In het concept-IOFM zijn geen dierenwelzijns-overwegingen opgenomen. Wij zouden graag meer aandacht zien voor dit onderwerp in het IOFM.	Ten aanzien van dieren in het wild heeft een ieder een zorgplicht. Dit betekent niet dat het welzijn van ieder wild dier geborgd moet zijn. In de natuur sterven dieren o.a. door ziektes, predatie, honger en dorst. Wel is het van belang het leefgebied van wilde dieren in tact te houden en te verbeteren. Daar wordt, via een ander spoor binnen de provincie ook hard aan gewerkt. Daarnaast is het van belang dat bij het afwijken van de bescherming van dieren, het doden van dieren geen onnodig leed veroorzaakt. Daarop wordt via wetgeving (toegestane middelen) en voorschriften (in ontheffingen) op toegezien. Tot slot draagt de provincie bij aan de dierennoodhulp via de keten opvang en transport van in het wild levende dieren (zie 2.3 relatie met overig natuurbeleid IOFM). <i>Geen aanpassing nodig.</i>

18	09	De Dierenbescherming	De Dierenbescherming mist wel de definitie van faunabeheer van Hugh Jansman die ook co-existentie betreft. Past beter de gaande transitie en nieuwe omgevingswet.	De definitie zoals verwoord in de inleiding van het IOFM impliceert tevens co-existentie. Het gaat niet alleen over dodende- maar ook niet-dodende maatregelen die ertoe leiden dat schade en overlast beperkt wordt tot een acceptabel niveau. Wij zetten ons in voor haalbare doelen faunabeheer binnen de verantwoordelijkheden en mogelijke instrumenten van provincies. Co-existentie heeft onze aandacht bij communicatie. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
----	----	----------------------	---	---

Waarom moet de uitvoering van het faunabeleid worden bijgesteld?

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
19	06	LTO Noord	De focus in het concept-programma is erg gericht op de inzet van preventieve middelen om schade te voorkomen. Wij zijn van mening dat deze focus gericht moet zijn op het realiseren van beheerbare populaties. Alleen dan kan schade aan natuur en landbouwgewassen naar een acceptabel niveau teruggebracht worden. Dus focus op doel en niet op middelen.	De provincie heeft als doel: schade verminderen en voorkomen. Dat doel willen we bereiken met dodende en niet-dodende middelen. Via het IOFM willen de inzet van deze middelen vergroten, zodat dit doel beter bereikt kunnen worden. Onze focus ligt op schade verminderen en voorkomen, daarbij is bijvoorbeeld populatiereductie één van de middelen. Zie onder 3.4.1 <i>Geen aanpassing nodig.</i>
20	06	LTO Noord	Op pagina 11 wordt benadrukt dat één van de redenen om het IOFM op te stellen het jaarlijks uit te keren bedrag voor faunaschade is. Indiener benadrukt dat de provincie ook verantwoordelijk is voor de consequenties van het beleid. Het kan en mag niet zo zijn dat de provincie de ogen sluit voor deze consequenties en de rekening van de geleden faunaschade bij de ondernemers neerlegt.	Wij sluiten onze ogen hier niet voor, zeker gezien de wettelijke grondslag hiervoor. Wij werken graag samen met u en onze andere partners aan vermindering en het voorkomen van faunaschade. We geven graag de pilot Eemland als voorbeeld. <i>Geen aanpassing nodig.</i>

21	06	LTO Noord	Op dezelfde pagina zet de provincie Utrecht de deur open voor de vestiging van nieuwe populaties wilde dieren (mogelijke komst wild zwijn en wolf). Wij zijn van mening dat een provincie eerst een Fauna Effect Rapportage (FER) moet opstellen alvorens een besluit genomen wordt voor het bieden van ruimte voor nieuwe populaties wilde dieren. In deze FER moet worden gekeken naar de consequenties van vestiging van nieuwe populaties op de agrarische sector en in concreto op het optreden van schade. Pas na het opstellen van een FER kan een provincie besluiten om nieuwe populaties toe te staan waarbij vervolgens ook moet worden vastgelegd dat de faunaschade volledig wordt vergoed. Ook zal in die situaties een boven- en ondergrens van de nieuwe populaties vastgesteld moeten worden om zo nodig beheer en schadebestrijding te kunnen uitvoeren.	Ongeacht of er ruimte is, komen nieuwe soorten onze provincie vanzelf binnen. Binnen wettelijke mogelijkheden en vastgesteld beleid zetten we instrumenten in om ondernemers te faciliteren in geval van mogelijke schade. Een ondernemer is zelf verantwoordelijk voor de bescherming van de eigen dieren en gewassen, ook tegen wilde dieren. Wij beseffen ons dat communicatie hierover erg belangrijk is. Dit pakken we dan ook op. We komen hier concreter op terug in het hoofdstuk communicatie en werken daarin graag met partners samen. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
22	10	WBE's	Het concept IOFM zet fors in op alternatieve maatregelen, beheer en verjaging bij het voorkomen van schade. Hierbij wordt een beroep gedaan op vrijwilligers. Dit zijn overwegend de jachtaktehouders die verantwoordelijk zijn voor het faunabeheer in hun jachtveld. Hoe denkt de provincie deze vrijwilligers te kunnen blijven motiveren om voor dag en dauw, onder alle weersomstandigheden, 24/7, het veld in te gaan? Er wordt heel veel geld vrijgemaakt om in te kunnen zetten op alternatieve maatregelen, maar heeft de provincie daarbij ook het voornemen om de inzet van al deze vrijwilligers eventueel te compenseren? Bij het pilot-project waarbij zwerfkatten worden weggevangen, worden immers ook al vergoedingen uitgekeerd aan vrijwilligers. Zijn de alternatieve	De provincie Utrecht wil meer inzetten op alternatieve en preventieve maatregelen ter voorkoming van schade door overlast gevende dieren zodat afschot (ondersteunend of als dat niet afdoende werkt populatiebeheer) slechts ter ondersteuning nodig is. Afgelopen coalitieperiode zijn binnen de provincie Utrecht verschillende argumenten naar voren gekomen om het faunabeleid te gaan herzien, de belangrijkste: 1. Gerechtelijke uitspraken die veel ontheffingen onbruikbaar maken; 2. De noodzaak tot meer inzicht in verbanden tussen afschot, schade, effecten op populaties, etc.; 3. De oplopende gewasschade vooral door ganzen; Er is een politieke en maatschappelijke wens om preventie meer in het beleid te verankeren en doden als <i>last resort</i> te

			maatregelen en die de afgelopen 20 jaar zijn ingezet geëvalueerd?	zien. Monitoring moet beter, een degelijke onderbouwing op basis van gedocumenteerde inspanningen en resultaten. Voor de rechter moet namelijk kunnen worden aangetoond dat er alles aan is gedaan, om het doden te voorkomen. Volgens de wet zijn de grondgebruikers zelf verantwoordelijk om schade te voorkomen. Feitelijk is de grondgebruiker aan zet om te bepalen welke verjaagmiddelen worden ingezet. Wij verwachten dat afschot vanwege de hierboven genoemde redenen waarschijnlijk niet in alle gevallen (tijdelijk) niet of beperkt meer mogelijk zal zijn om (gewas)schade te voorkomen. Preventieve methoden vormen dan voor de grondgebruiker het alternatief. De Faunabeheereenheid moet de samenwerking tussen grondgebruikers, wilbbeheereenheden en overige achterbannen coördineren en deze nieuwe mogelijkheden ter voorkoming van schade verkennen en op een rij zetten. De provincie stimuleert dat via onderzoeken en pilots om de nodige informatie te verkrijgen, mede als input voor het faunabeheerplan en als basis voor nieuwe toekomstige ontheffingen. De resultaten van deze pilots zijn of worden gepubliceerd. Zie o.a.: Innovaties in Faunabeheer – De Natuurverdubbelers Ganzen verjagen op 1.000 hectare gras in Utrecht CLM Onderzoek en Advies Een evaluatie van de inzet van alternatieve maatregelen en het effect daarvan in de afgelopen 20 jaar is niet mogelijk, omdat de inzet niet is geregistreerd. Dat is tevens een punt wat wij via het IOFM verbeterd willen zien. Alleen dan kan op basis daarvan onderbouwd worden dat het doden noodzakelijk blijft, of kan een aanvraag voor afschot onderbouwd worden afgewezen. Zoals hiervoor gezegd zouden de grondgebruikers moeten nagaan, als afschot niet mogelijk is, hoe zij op andere wijzen
--	--	--	--	--

				schade kunnen voorkomen. Ook hier kunnen Wbe's een rol vervullen met een hun expertise. We willen samen met de grondgebruikers en Wbe's verkennen hoe deze transitie verder kan worden gemaakt en op welke andere wijze dan afschot (gewas)schade kan worden voorkomen en op welke wijze verdere professionalisering daarbij kan helpen. Hierbij bieden onze uitgevoerde onderzoeken en pilots alternatieven aanknopingspunten voor. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
--	--	--	--	--

Grondslag in de Omgevingswet

Hierover zijn geen reacties ontvangen.

Wie staat waarvoor aan de lat?

Hierover zijn geen reacties ontvangen.

3.2 Faunabeheereenheid Utrecht

Faunabeheerplan

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
23	04	Vereniging het Ree	Ook in 3.2 mist weer de onderbouwing vanuit de kern (p.6): waarom vindt er faunabeheer plaats, hoe past dat in het natuurbeleid, welke (natuur)doelen worden daarmee gediend? Dat geeft de basis voor het handelen van de FBE. En dan kom je – zo denken wij als belangenvereniging – bij toch meer adaptief wildmanagement, gebaseerd op duidelijke doelen/streven en niet op platte aantallen van een soort of de schade-omvang.	Zie de antwoorden bij reactienummers 1, 3 en 14. Tekst is aangepast zoals genoemd bij die reactienummers. <i>Aangepast onder 1.1.</i>

3.3 Wildbeheereenheden Utrecht

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
24	09	De Dierenbescherming	De provincie geeft aan te willen dat de WBE's zich professionaliseren. Hoe ziet de provincie dit voor zich? Door wie wordt dit ondernomen en getoetst en wanneer is het voldoende?	Er is sprake van een transitie in het faunabeheer als gevolg van nieuwe ontwikkelingen. Dit vraagt ook om een andere aanpak bij de uitvoering, dat bedoelen we met professionaliseren. Wij hebben de tekst hierop verduidelijkt. <i>Tekst aanpassen.</i>
25	13	WBE de Schaffelaar	“Tegelijk vraagt de provincie de WBE's zich verder te professionaliseren. Hiermee wordt een efficiënter beheer bevorderd en de problemen in de uitvoering weggenomen.” De WBE's van de provincie Utrecht staan open voor een eventuele verbetering van het vele vrijwilligerswerk. Ook staan de WBE's open voor een dialoog met de provincie waarin zij te allen tijde suggesties ter verbetering kan doen. Dit kan wat ons betreft zowel over de efficiency gaan alsook over de effectiviteit.	Het aanbod voor een dialoog over een verbeterslag nemen wij van harte aan en hiervan zullen wij gedurende de uitvoering van het programma, tezamen met de FBE gebruik maken. <i>De tekst is geactualiseerd en opgehelderd (zie ook hierboven en hieronder).</i>
26	10	WBE's	De provincie (provinciale staten) stelt een provinciale natuurvisie vast die op hoofdlijnen het te voeren provinciale beleid bevat (art. 1.7 Wet Natuurbescherming). In het voorliggende ambtelijke concept IOFM lijkt de provincie deze scheidingslijnen te overschrijden en vult al grotendeels onderdelen in die op het werkterrein liggen van de FBE en WBE's. Daarmee gaat de provincie voorbij aan de autonomie en wettelijke taken van zowel	Het is niet de bedoeling dat in het concept IOFM voorbij wordt gegaan aan de autonomie en deskundigheid van de FBE en de WBE's. De citaten geven slechts de verschillende rollen weer, zoals deze door de wetgever zijn beoogd. De tekstpassage uit het beleidskader is nog steeds (of weer) relevant voor het IOFM. Door de rechter worden steeds strengere eisen gesteld aan de onderbouwing van het faunabeheerplan en de daarop gebaseerde ontheffingen. Veel van de hiervoor benodigde gegevens zijn afkomstig van

		FBE (art. 3.12 Wet Natuurbescherming) als WBE's (art. 3.14 Wet Natuurbescherming). Faunabeleid is samenwerking waarbij de autonomie en deskundigheid van alle (wettelijk genoemde) partijen gerespecteerd worden. Dit wordt op dit moment duidelijk niet zo gevoeld. Ter onderbouwing hiervan citeer ik uit hoofdstuk 3.3.1.4 over de Wildbeheereenheid van de Natuurvisie 2016: <i>“De primaire taak van de Wbe's is het planmatig en gecoördineerd uitvoeren van het Faunabeheerplan Utrecht. Vanuit de optiek dat de Wbe's een centrale rol hebben bij de uitvoering van het faunabeheer achten Provinciale Staten het van belang te borgen dat dit beheer op een doelmatige wijze kan plaatsvinden. Daarom is in de verordening gesteld dat alle Wbe's minimaal 5000 ha groot moeten zijn en gelegen binnen de provinciegrens. Tegelijk vraagt de provincie de Wbe's zich verder te professionaliseren. Hiermee wordt een efficiënter beheer bevorderd en de problemen in de uitvoering weggenomen. In artikel 3.3.3. vnl zijn de werkzaamheden geformaliseerd.”</i> Vervolgens citeer ik uit hoofdstuk 3.3 over de Wildbeheereenheden Utrecht van het ambtelijk concept IOFM: <i>“De primaire taak van de WBE's is het planmatig en gecoördineerd gezamenlijk uitvoeren van het Faunabeheerplan Utrecht. [...]Vanuit de optiek dat de WBE's een centrale rol hebben bij de uitvoering van het faunabeheer achten Provinciale Staten het van belang te borgen dat dit beheer op een doelmatige wijze kan plaatsvinden. Daarom is in de verordening gesteld dat alle WBE's minimaal 5000 ha groot moeten zijn en</i>	de wildbeheereenheden. Nu er steeds specifiekere gegevens nodig zijn denken wij dat het belangrijk is dat ook de WBE's zich verder professionaliseren. Voor zover deze woordkeuze het beeld oproept dat wij vinden dat WBE's hun taken niet naar behoren uit zouden voeren, willen wij opmerken dat dit niet het geval is. De provincie heeft erg veel waardering voor de inzet van de wildbeheereenheden (en hun leden) en de Faunabeheereenheid. De samenwerking tussen de provincie en de Faunabeheereenheid (waarin de WBE's vertegenwoordigd zijn) is goed en dat willen wij ook graag zo houden. De wettelijke taken en rollen hebben we scherp op het netvlies, en dat betekent ook dat wij verwachten dat die wederzijds worden gerespecteerd en gevolgd. Wij blijven investeren in goede en nauwe samenwerking, zeker met het oog op de transitie en de inzet van andere middelen (ook vanwege de jurisprudentie) dan afschot om (landbouw)schade te kunnen blijven voorkomen. Nogmaals we onderstrepen uw opmerking dat faunabeleid en faunabeheer gediend zijn met samenwerking en het delen van deskundigheid en innovatiekracht essentieel is om gezamenlijk aan de ontstane situatie sturing te geven. <i>Tekst ophelderen.</i>
--	--	---	---

		<i>gelegen binnen de provinciegrens. Tegelijk vraagt de provincie de WBE's zich verder te professionaliseren. Hiermee wordt een efficiënter beheer bevorderd en de problemen in de uitvoering weggenomen. In artikel 6.39 van de omgevings-verordening provincie Utrecht is het werkgebied van de WBE's geformaliseerd."</i> Hieruit blijkt dat de provincie voor het concept IOFM teruggrijpt op een nagenoeg woordelijk kopiëren van de Natuurvisie 2016. Dit overigens terwijl gesteld werd dat de Natuurvisie 2016 niet meer passend zou zijn. Het moge duidelijk zijn dat wij dit woordelijk kopiëren uit de Natuurvisie 2016 volstrekt ongepast vinden en getuigd van een gebrek aan waardering van de inspanningen, behaalde resultaten professionalisering die de WBE's sinds 2016 aan de dag gelegd hebben. Ik roep u daartoe bijvoorbeeld in herinnering dat de negen Utrechtse WBE's met een subsidie van de provincie een gezamenlijk visiedocument hebben opgesteld waarin een gezamenlijke visie beschreven wordt over de uitvoering van het faunabeleid in de provincie Utrecht. Dit document bevat ook een visie op de verhoudingen en samenwerkingen met de provincie en FBE. Faunabeleid staat of valt met samenwerken en met het vaststellen van duidelijke doelen. Samenwerken kan alleen op basis van wederzijds respect en vertrouwen. In het huidige concept IOFM komen beiden niet goed tot uitdrukking. In uw email van 20 juni j.l. geeft u aan dat het ambtelijke concept IOFM een "80% versie" is. Dit baart ons zorgen omdat dit concept IOFM nog zeker niet op 80% draagvlak bij de negen Utrechtse WBE's als	
--	--	--	--

			uitvoerende organisaties kan rekenen. Wij vinden dit een gemiste kans en pleiten nogmaals voor een betere samenwerking in het tot stand komen van nieuw provinciaal faunabeleid.	
--	--	--	--	--

3.4 Faunabeheer

3.4.1. Het accepteren, voorkomen en beperken van schade in 4 opeenvolgende stappen

Stap 1 in Faunabeheer: Schade accepteren

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
27	03	Fauna4Life	Het programma gaat uit van een criterium van belangrijke schade wordt uitgegaan van € 250,- per bedrijf per diersoort per gewas per jaar. Schade als absoluut getal komt niet overeen met de intentie van de wet- en regelgeving. Het moet gaan om 'belangrijke schade' ofwel schade die meer is dan het normale bedrijfsrisico. Daarvoor moet de schade altijd worden gerelateerd aan iets anders bijvoorbeeld de opbrengst van het betreffende gewas. Dat zou kunnen gebeuren door per gewas te bepalen wat de gemiddelde opbrengst per hectare is. Vervolgens zal moeten worden bepaald boven welk percentage van de opbrengst kan worden gesproken van 'belangrijke schade', bijvoorbeeld 10%. Dan is duidelijk welke schadebedrag per hectare per gewas als grens kan worden gehanteerd.	Op grond van bestendige jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State mag dit criterium gehanteerd worden bij de beoordeling of er sprake is van belangrijke schade als bedoeld in de Wet natuurbescherming. De Rechtbank Midden-Nederland heeft recent geoordeeld dat voor de invulling van dit begrip niet kan worden aangesloten bij een vast bedrag. Wij zijn het hier niet mee eens en hebben daarom hoger beroep ingesteld tegen deze uitspraak. Tot er uitspraak is gedaan in deze zaak gaan wij uit van de vaste jurisprudentie van onze hoogste bestuursrechter op dit punt. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
28	06	LTO Noord	Indiener stelt dat provincie verantwoordelijkheid moet nemen voor de gevolgen van de uitvoering van het provinciale natuur- en faunabeleid. Onder meer door de schade die hieruit voortvloeit volledig te vergoeden.	De uitvoering van het provinciale natuurbeleid is een provinciale verantwoordelijkheid. Voor het faunabeleid en het faunabeheer is dit enigszins afwijkend, omdat de wetgever de uitvoeringstaak grotendeels heeft belegd bij de

				grondgebruikers (die worden vertegenwoordigd in een faunabeheereenheid). Daar waar het gaat om het voorkomen of beperken van schade aangericht door beschermde diersoorten merken wij op dat hier de verantwoordelijkheid primair rust bij de grondgebruikers. We hebben in het kader van ganzenbeleid altijd een uitzondering gemaakt. Daar zien we een gezamenlijke verantwoordelijkheid met de benodigde financiële middelen. In gevallen waarbij inzet van dodelijke en/of niet dodelijke alternatieve middelen de schade onvoldoende kan worden voorkomen, kan de provincie naar redelijkheid en billijkheid volgens vastgestelde beleidsregels een tegemoetkoming in de schade worden verstrekt. Een tegemoetkoming is overigens wat anders dan een volledige schadeloosstelling. Nu grondgebruikers zelf ook een verantwoordelijkheid hebben bij het voorkomen van schade en nu ontstane schade ook deels dient te worden beschouwd als een normaal bedrijfsrisico, is het redelijk dat niet alle schade wordt vergoed, maar dat er ook een eigen risico wordt gehanteerd. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
29	06	LTO Noord	Als eerste stap zouden wij willen voorstellen dat wordt ingezet op dataverzameling. Uiteindelijk kan faunabeheer, en in concreto beheer en schadebestrijding, alleen plaatsvinden als de faunabeheerplannen/ontheffingen op een goede wijze onderbouwd kunnen worden. De beschikbaarheid van data over omvang populatie, preventieve maatregelen, schadecijfers, etc zijn hiervoor van groot belang.	Eens. Is ook onderdeel van het IOFM. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
30	10	WBE's	Met het IOFM wilt u toewerken naar een systeem:	Graag wijzen wij erop dat in het IOFM zowel niet-dodende als dodende, inclusief populatiebeheer ter sprake komen. Wij

		1) waarin schade eerst moet ontstaan; 2) schade moet worden getaxeerd; 3) schade beleidsmatig relevant genoeg moet zijn; 4) schade moet worden voorkomen door preventieve maatregelen en verjaging; 5) moet worden bepaald of de Staat van Instandhouding (Svl) van de veroorzakende soort niet in het geding is; 6) een ontheffing moet worden verleend die juridisch stand kan houden; 7) tenslotte door afschot de veroorzaker van de schade kan worden bestreden. Hoe diervriendelijk en wenselijk deze oplossing ook is, praktisch zal dit uiterst moeilijk uitvoerbaar (zo niet onuitvoerbaar) zijn, hoge kosten met zich meebrengen en de grondgebruiker of eigenaar zal eerst geruime tijd met de schade opgezadeld zitten. Of het nu om peren, verkeersslachtoffers of schapen gaat. Waarom niet mede inzetten op preventief beheer, zodat schade voorkomen wordt? Het concept IOFM houdt geen rekening met de neveneffecten van alternatieve maatregelen. Ruim 20 jaar zijn er ervaringen met alternatieve middelen, die de werking verloren, van beperkte duur resultaat hebben of consequenties voor andere soorten. Van nieuwe alternatieve middelen zijn die nog onbekend. Het huidige plan voorziet alleen in het laten escaleren van schade en populatiegroottes waarna alleen nog maar reactief gehandeld kan worden (zoals ook met de ganzenproblematiek gegaan is).	delen de analyse van de WBE dan ook niet, zeker niet als de WBE onder preventief beheer -het preventief- afschieten van dieren bedoelt. Binnen de definitie die de provincie hanteert, zouden we kunnen zeggen dat wij mede inzetten op preventief faunabeheer. Wij definiëren faunabeheer als al het beheer dat plaatsvindt om schade te beperken. Dus zowel niet-dodende als dodende methoden. Wij sluiten niet uit dat er een periode zal zijn dat (gewas)schade alleen door middel van niet dodende methoden zal kunnen worden voorkomen. De kosten voor niet-dodende maatregelen (vraag 44) en voor dodende maatregelen voor 2022 en 2023 kunt u terugvinden in het statenmemo van 7 juli 2022 (overzicht financiën, op uw verzoek (provincie-utrecht.nl)). Voor 2024 en verder (t/m 2030) is de provincie nog een begroting aan het opstellen. Zolang de inzet van alternatieve niet-dodende maatregelen niet goed wordt geregistreerd, zal het lastig worden voor de FBE om een faunabeheerplan aan te leveren waarin zij kunnen onderbouwen dat afschot nodig is bij schadebestrijding. Die verbeter slag zal in de komende jaren moeten gebeuren, wil afschot überhaupt nog een optie zijn in het beheer. De rechter accepteert geen afschot als niet aannemelijk gemaakt is dat niet-dodende maatregelen te kostbaar/praktisch niet inzetbaar/niet voldoende effectief zijn. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
--	--	---	--

31	12	POV	Uit de praktijk blijkt dat het melden van schade door wilde zwijnen bewerkelijk is. Hierdoor doet men niet altijd een melding waarop het beleid wel is gebaseerd. Hierdoor ontstaat een onrealistische beeld m.b.t. wilde zwijnen.	Dat schade niet altijd wordt gemeld geldt voor alle schadeveroorzakende diersoorten en heeft verschillende redenen. Hierdoor zal er altijd sprake zijn van een onvolledig beeld van alle schade. Beleid dient echter gebaseerd te worden op objectieve en verifieerbare gegevens. Dergelijke gegevens zijn ook vereist indien er toestemming moet worden verleend om diersoorten te kunnen beheren of in het geval er tegemoetkomingen in de schade moeten worden verstrekt. Samen met de Faunabeheereenheid en andere betrokken partijen (zoals BIJ12) wordt er gekeken hoe schade en schaderisico's zo goed mogelijk in beeld kunnen worden gebracht. BIJ12 is bezig met een pilot waarin met drones schade wordt getaxeerd: BIJ12 taxeert Limburgse maisschade met hulp van drones Mogelijk kan dit in de toekomst het beeld van schade door wilde zwijnen verbeteren. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
----	----	-----	---	---

Stap 2 in Faunabeheer: Schade beperken met niet-dodende maatregelen

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
32	06	LTO Noord	Onder stap 2 wordt onder het tweede punt 2. gesuggereerd dat agrarische ondernemers 'onvoldoende prikkel' hebben om schade aan landbouwgewassen te voorkomen. Deze suggestie is een diskwalificatie voor de grote inzet van ondernemers om schade te voorkomen. Te meer omdat de uitkering van faunaschade slechts betrekking heeft op een tegemoetkoming van	Wij zien dat in het faunabeheerplan onvoldoende inzicht wordt gegeven over deze inspanningen, waardoor het ook niet gebruikt kan worden als motivering van onze toestemmingsbesluiten. Daarnaast loont het de agrariër niet om daar waar dat nodig is samen met de collega's en de WBE gecoördineerd aan de slag te gaan met het voorkomen van schade. Daardoor werkt het niet heel effectief in een groter

			gederfde inkomsten (dus geen volledige schadevergoeding) en deze tegemoetkoming niet van toepassing is op de inzet van de ondernemer, de aanzienlijke kosten voor de aanschaf van afwerende maatregelen en het optreden van vervolgschade. Ondernemers zijn voedselproducenten en willen in principe helemaal geen schade aan hun gewassen ondervinden. Het produceren van veilig en gezond voedsel behoort tot de kerndoelstelling van de agrarische ondernemer. Alleen al om deze reden zullen agrarische ondernemers er alles aan doen en blijven doen om faunaschade, en de consequenties daarvan, te voorkomen. Als de provincie durft te beweren dat ondernemers “geprikeld” moeten worden om faunaschade te voorkomen dan staat de provincie volstrekt buiten de werkelijkheid.	gebied. We hebben de formulering van de tekst aangepast onder 3.4.1. stap 2. <i>Aangepast onder 3.4.1. stap 2</i>
33	06	LTO Noord	Onder de actiepunten wordt voorgesteld om het eigen risico voor ganzenschade te verhogen naar 20%. Met verwijzing naar hetgeen eerder in deze reactie is aangegeven is deze verhoging voor ons niet aanvaardbaar. Het natuurbeleid en het faunabeleid zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en de provincie moet de consequenties daarvan aanvaarden. Een discussie over de verhoging van het eigen risico kan pas aan de orde zijn als sprake is van een beheerbare ganzenpopulatie. De provincie geeft zelf in het concept-IOFM aan dat daar nog lang geen sprake van is. Doelen die daarvoor gesteld zijn worden keer op keer niet behaald. Het neerleggen van de rekening voor falend overheidsbeleid bij de ondernemer is vervolgens niet rechtvaardig. Het betekent dat, zolang de doelstelling voor het realiseren van een beheerbare populatie niet gehaald zijn, de ganzenschade volledig	Het verhogen van het eigen risico zorgt ervoor dat budget beschikbaar komt voor de (ganzencuster) gebieden om de schade te voorkomen en terug te dringen. Daarnaast wordt buiten de foerageergebieden (waar de reductie in de tegemoetkoming geldt) de ruimte geboden voor ondersteunend afschot, als de FBE hiervoor een goed onderbouwd dossier voor aan kan leveren. Die ruimte was er voorheen niet! Het komt ook tegemoet aan uw streven om liever helemaal geen schade te hebben. Overigens zijn wij het niet eens met de kwalificatie ‘falend overheidsbeleid’. Het voorkomen van gewasschade is in eerste instantie een verantwoordelijkheid van de grondgebruikers met een coördinerende rol voor de Faunabeheereenheid. Ondanks dat dit door sommigen zo wordt gezien, is dit niet de primaire rol van de provincie. Desondanks zet de provincie zich intensief in om de

			vergoed moet worden en het eigen risico derhalve niet naar boven aangepast mag worden. Overigens zijn de provincies Noord-Holland en Friesland, waar eerder sprake was van een verhoging van het eigen risico voor ganzenschade, weer op hun schreden teruggekeerd en wordt weer een eigen risico aangehouden van 5%. Als de provincie Utrecht desondanks voornemens is om aan het voorstel vast te houden, dan willen wij op voorhand aangeven dat we alle beschikbare rechtsmaatregelen gaan nemen om tegen deze verhoging te ageren.	grondgebruikers hierin te ondersteunen. Wij werken in dit verband ook intensief met hen samen en zullen dit blijven doen. In Eemland is dit jaar ervaring opgedaan met gecoördineerd, intensief ver- en bejagen met ondersteunend afschot. De schadecijfers zijn nog niet allen binnen maar de al beschikbare cijfers laten een aanzienlijke daling in de schadecijfers zien. De LTO neemt deel aan het ganzencluster en heeft aangegeven deze methodiek hier graag voort te zetten en blij te zijn met de schade reductie. Wij horen dus verschillende LTO-geluiden en staan open voor een constructief gesprek hierover. <i>Aanpassing, kader Eemland opnemen zodra eindrapport er is met link naar eindrapport.</i>
34	06	LTO Noord	Onder actiepunt 3 wordt voorgesteld om met WBE en FBE een werkinstructie op te stellen voor het nemen van preventieve maatregelen om ganzenschade te voorkomen. Wij verzoeken u om als provincie Utrecht niet af te wijken van de thans in alle provincies geldende procedure/eisen voor het aanvragen van een tegemoetkoming faunaschade. Voorkomen moet worden dat dit kader in de verschillende provincies anders wordt uitgevoerd.	We zullen hierbij niet afwijken van geldende procedures of aansluiten bij nieuwe procedures die volgen uit het IOFM. Het gaat om het ophelderen van de werkwijze bij grondgebruikers zodat men weet waar men wat wanneer en hoe moet / kan doen (aansluitend op de te vernieuwen preventiekit opgesteld door BIJ12 in opdracht van provincies). Tekst is hierop aangepast en verhelderd. <i>Aangepast onder 3.4.1. stap 2.</i>
35	07	UPG	Naar onze mening lijkt de Provincie Utrecht de weg in te slaan die niet bij draagt aan het oplossen van problemen, maar deze verschuift naar de toekomst. Er is meer inzicht nodig over de effectiviteit van niet dodelijke maatregelen. Hiermee druk je de problemen weg en lost ze niet op. Er zal een combinatie noodzakelijk zijn van dodende en niet dodende maatregelen.	Zonder inzicht in effectiviteit van niet-dodende maatregelen zal er geen dodelijk beheer meer mogelijk zijn in de toekomst. Om te voorkomen dat problemen worden weggedrukt en niet worden opgelost is dat inzicht snel nodig om deze twee methoden zo nodig te kunnen blijven combineren. Zie ook antwoord op reactienummer 30.

				<i>Geen aanpassing nodig.</i>
36	08	Gemeente Amersfoort	In het concept-IOFM is onvoldoende aandacht voor de inzet en ontwikkeling van preventieve maatregelen. Er wordt voorgesorteerd op het doden van dieren, terwijl tegelijkertijd wordt aangegeven van de gunstige staat van instandhouding van veel diersoorten nog niet bereikt is, of daar onvoldoende gegevens over beschikbaar zijn. Op p. 15 wordt duidelijk dat preventieve, niet-dodelijke maatregelen onvoldoende zijn verankerd in beleid en uitvoering. Wij zijn zien een verbetering op dit gebied niet terug in dit concept-IOFM. En op p.19 wordt genoemd dat er vanaf 2026 waarschijnlijk alleen niet-dodelijke maatregelen gebruikt mogen worden voor de meeste soorten. Wij vinden onvoldoende onderbouwd waarom er nu dan toch ingezet wordt op dodelijke maatregelen. Bovendien vereist de huidige wetgeving dat eerst alle preventieve maatregelen moeten worden benut, voordat er tot dodelijke maatregelen overgegaan mag worden. Op dit moment is dat in het concept-IOFM niet het geval.	Het programma biedt veel meer dan voorheen ruimte voor ondersteuning in preventieve maatregelen (zie onder 3.4. stap 2 in het faunabeheer). Dat de inzet van preventieve maatregelen de eerste stap is in het faunabeheer en dat doden enkel kan ingezet worden als dat niet afdoende werkt / niet als redelijk en billijk gezien kan worden en de staat van instandhouding niet significant verslechterd, is de basis van het IOFM (zie gehele hoofdstuk 3.4). <i>Geen aanpassing nodig.</i>
37	08	Gemeente Amersfoort	Bij de actiepunten op p. 16 bij 1a worden een aantal preventieve maatregelen genoemd, maar er is nog veel meer mogelijk. Overige preventieve maatregelen lijken daar nu uitgesloten te worden en als niet-relevant voor provinciaal beleid te worden beschouwd. Dat is wat ons betreft onterecht.	Het is in eerste instantie aan de grondgebruiker zelf om deze in te zetten. De provincie kiest er desondanks voor om in een aantal uitzonderingsgevallen daarin te ondersteunen. Dat is in de volgende gevallen: - het geval waar een gecoördineerde inzet nodig is om het gewenste effect te bereiken (verjagen van ganzen naar ganzenfoeragegebieden);

				- de tegemoetkomingen in schade dusdanig groot zijn dat de kosten om deze in te zetten minder zijn dan de baten (ganzenschade); - het bijdraagt aan het bereiken van natuurdoelen waarvoor de provincie aan de lat staat (natuurschade voorkomen); - daar waar een situatie nieuw is en een aangepaste werkwijze nog niet de norm kan zijn. Hiermee sluiten wij andere relevante maatregelen niet uit die door anderen ingezet kunnen worden. Alleen ondersteunen wij die niet via dit programma. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
38	09	De Dierenbescherming	Hoe wordt er geborgd dat er eerst preventieve maatregelen worden toegepast bij vergunningen schadebeheer voor begraafplaatsen en sportvelden?	In de vigerende ontheffingen werd overwogen of preventieve maatregelen (afrasteren) een serieus alternatief is (gebleken). Er werd geconcludeerd dat voor de betreffende terreinen waarvoor ontheffing werd verleend dit niet het geval is. Dit hoeft dan ook niet geborgd te worden. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
39	10	WBE's	Rasters De overheid geeft veel gemeenschapsgeld uit aan ecologische verbindingen om verspreiding van soorten te stimuleren en hun habitat te vergroten. Tegelijkertijd worden veel terreinen in het gaas gezet ter voorkoming van schade. Hiermee wordt de habitat juist weer beperkt en de invloed van rasters op andere soorten is niet onderzocht. Wolvenrasters b.v. zijn zeer risicovol voor hoefdieren die dan een pijnlijke en langzame dood kunnen sterven. De inzet van rasters om vossen en ganzen te weren maakt het drama compleet. Ineens is de zorg voor een rijke habitat,	Om een toestemming te kunnen verlenen om schade veroorzakende dieren te kunnen doden, is altijd vereist dat er geen reële alternatieven zijn om de schade te voorkomen. Rasters kunnen een dergelijk alternatief zijn. Tegelijkertijd zijn wij als provincie ook verantwoordelijk voor het creëren van een samenhangend ecologisch netwerk, het beschermen, herstellen en, zo nodig creëren van natuurgebieden en het in een gunstige staat van instandhouding houden of brengen van dier- en plantensoorten. Wij zijn het met u eens dat rasters ten

			diversiteit en gezonde wilde dieren ondergesneeuwd. We verscheuren het landschap en delen dit in vakjes in voor bepaalde soorten. Alleen om doden te voorkomen van een soort die schade veroorzaakt.	behoefte van schadebestrijding hiermee in conflict kunnen komen. Wij kunnen ons voorstellen dat rasters, zeker wanneer niet goed geplaatst, problemen opleveren voor andere kwetsbare soorten. Dit kan betekenen dat ze niet kunnen worden beschouwd als een reëel alternatief en zullen ze ook niet vereist worden als alternatief voor afschot. Daar waar rasters worden ingezet, zullen de neveneffecten gemonitord moeten worden en laten registreren via de FBE. Bij een aanvraag voor een ontheffing zal worden beoordeeld of afschot het enige middel is dat effectief en inzetbaar is. Hierbij wordt een gekeken of de voordelen (geen of minder predatie en/of aanrijdingen) niet opwegen tegen de nadelen (teveel slachtoffers/niet voldoende leefgebied beschikbaar voor kwetsbare soorten). <i>Geen aanpassing nodig.</i>
--	--	--	---	--

Stap 3 in Faunabeheer: Schade beperken via dodende maatregelen in/op schadegebieden

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
40	03	Fauna4Life	Het doden van ganzen bij verjaagacties is niet nodig om verjaging effectiever te maken. De enige manier waarop het verjagen van ganzen effectiever wordt en het effect langduriger is, is door voldoende alternatieve foerageermogelijkheden te creëren. De vogels laten zich namelijk wel degelijk verjagen, mits ze weten dat ze elders in rust kunnen foerageren. De foerageergebieden moeten dan wel van voldoende omvang zijn, niet te ver weg liggen en aantrekkelijk zijn. Dat betekent dat er zowel in de winter als in de zomer geschikte foerageergebieden moeten worden	Het programma is samengesteld op basis van kennis uit de literatuur en de praktijk. De gepubliceerde bouwstenen die wij gebruikt hebben voor het programma zullen wij bundelen in een literatuurlijst. Een van de praktijkervaringen is dat verjaging effectiever en makkelijker te gaan als afschot daarnaast ook plaatsvindt. Dit wordt ook enigszins ondersteund door studies in het veld (zie onder 41). Het heeft schijnbaar een groter afschrikkend effect dan alleen niet-dodende maatregelen. Het is aan de Faunabeheereenheid om dit effect aannemelijk te maken in het Faunabeheerplan. Zie ook reactienummer 41.

			aangewezen met voldoende spreiding, waar in principe alle ganzen kunnen worden opgevangen. Als aan deze voorwaarde is voldaan, is ondersteunend afschot niet nodig en is ook het probleem van aangeschoten vogels opgelost.	<i>We hebben de teksten niet gewijzigd, wel voegen we aan het einde een bouwstenenliteratuurlijst toe.</i>
41	08	Gemeente Amersfoort	De redenen voor en effectiviteit van ondersteunend afschot bij ganzen zijn onvoldoende onderbouwd.	Dat ondersteunend afschot, wanneer gecoördineerd wordt toegepast, effectief schade verminderd is terug te lezen in dit rapport: 12-105 eindrapport (bij12.nl) Deze studie laat zien dat ganzen bij verstoring zonder afschot eerder terugkeren dan na verstoring met afschot, en in een regio geldt ook dat na verstoring met afschot ze verder weg vliegen dan wanneer alleen verstoring plaatsvindt: The effects of disturbance on behaviour, habitat use and energy of spring staging snow geese - BÉCHET - 2004 - Journal of Applied Ecology - Wiley Online Library Ten behoeve van de leesbaarheid en omdat keuzes deels ook gebaseerd zijn op praktijkervaring, wordt in het programma niet elke keuze onderbouwd met wetenschappelijke literatuur. Wel zullen we een literatuurlijst opnemen met de Utrechtse bouwstenen voor de keuzes in het programma. Zie ook antwoord 40. <i>We hebben de teksten niet gewijzigd, wel voegen we aan het einde een bouwstenenliteratuurlijst toe.</i>

Stap 4 in Faunabeheer: Schade beperken via populatiebeheer

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
42	03	Fauna4Life	Populatiebeheer in de zin van het doden van dieren om de populatie terug te dringen, is zowel ongewenst als	Het klopt dat het niet gelukt is om de populatie te beperken tot de eerder beoogde aantallen. Het is wel gelukt om de

		onmogelijk. Dat blijkt wel uit de praktijk. In het hele land is al jaren getracht om de aantallen ganzen (fors) terug te dringen, maar de aantallen zijn ondanks de grote aantallen gedode ganzen, in de meeste provincies alleen maar (sterk) toegenomen. Zolang de draagkracht van een gebied niet wordt veranderd, zullen de aantallen voortdurend doorgroeien naar het draagkrachtniveau. Het doden van dieren leidt dan alleen maar tot een snellere voortplanting/aanwas. Dit wordt bevestigd in het Sovon-rapport: Beheer van zomerganzen in de provincie Utrecht Sovon Vogelonderzoek Daarin staat op blz. 25 “Er is voor de afgelopen acht jaar een volledige reeks van apriltellingen, uitgevoerd door FBE (tabel 4.1). Deze reeks laat tussen 2005 en 2012 een gemiddelde jaarlijkse populatiegroeisnelheid (λ) zien van 1.09, d.w.z. 9% per jaar, maar met een aanzienlijke spreiding tussen jaren (s.d.=0.14). Er zijn geen aanwijzingen dat gedurende deze periode de groeisnelheid structureel is afgenomen, ondanks de intensieve aantal beperkende maatregelen (eerder het omgekeerde; tabel 4.8 en figuur 4.5b).” Als het doel is dat de aantallen van een bepaalde diersoort daadwerkelijk afnemen, zal iets moeten worden gedaan aan de omstandigheden, voedselaanbod, nestgelegenheid etc. Daarmee kom je in feite terug bij stap 2: habitatmaatregelen, zoals het onaantrekkelijk maken van gebieden, waarmee de draagkracht van de betreffende gebieden wordt verlaagd en de populatie vanzelf zal afnemen.	groei van de populatie in te perken. Het is waarschijnlijk dat het stoppen met de populatie reducerende maatregelen zal leiden tot een sterkere groei van de populatie en daarmee een sterke stijging van de schade. Het verminderen van de draagkracht van gebieden is niet goed mogelijk, omdat het voor het grootste deel om graslandpercelen in agrarisch gebruik gaat. De provincie kan agrariërs niet verplichten om hier minder voedsaam gras of andere gewassen te telen. Het onaantrekkelijk maken van broedgebieden is veelal ook niet mogelijk, omdat dit ten koste kan gaan van andere (beschermde) natuurwaarden. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
--	--	--	--

43	13	WBE de Schaffelaar	“Voor een aantal soorten staat de provincie populatiebeheer toe. Namelijk voor die soorten waarvan het aantal dieren zo hoog is, dat terugdringen in aantal nodig is vanwege ecologische en/of maatschappelijke belangen c.q. doelen. Behalve voor exoten en verwilderde dieren geldt dit voor stand-grauwe ganzen, reeën, damherten en wellicht in de toekomst, als zij zich vestigen en het aantal stijgt, ook voor edelherten. ... Voor reeën stellen we niet zozeer bij op het aantal (hoewel dat wel als instrument gebruikt gaat worden!), maar op het aantal aanrijdingen, het zogenoemde adaptief beheer.” In bovenstaande tekst hebben wij veel tegenstrijdigheden vastgesteld. Wij nodigen de provincie uit om hier met ons samen meer inhoud en duiding aan te geven. Zoals het er nu omschreven is gaan we geen wildstand beheren maar “aanrijdingen beheren met wel niet zozeer adaptief beheer”. Dit is geen correct Nederlands en zien wij graag anders geformuleerd.	We hebben de tekst aangepast. Populatiebeheer/nulstand kan op locaties en/of voor bepaalde diersoorten als middel ingezet worden om schade te voorkomen, als onderdeel van het adaptief beheer. Daarbij geldt dat die aanpak onderbouwd moet worden in het Faunabeheerplan. Wildbeheereenheden zijn aan zet om hier goede invulling aan te geven, want zij stellen de werkplannen ree conform het format op. <i>Tekst is aangepast.</i>
----	----	--------------------	--	--

3.4.2. Schade beperken via provinciale vrijstellingen

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
44	03	Fauna4Life	Een vrijstelling is een veel te algemeen en niet controleerbaar middel om het doden van dieren toe te staan. Voorwaarde is dat er twee preventieve middelen moeten zijn ingezet, alvorens tot doden mag worden overgegaan. Allereerst kan de grondgebruiker zelf bepalen welke middelen hij inzet. Vervolgens kan de grondgebruiker ook zelf bepalen dat volgens hem	Provinciale vrijstelling is een wettelijk toegestaan instrument, mits onderbouwd kan worden dat die vrijstelling noodzakelijk (dus de afwegingen dat alternatieven niet afdoende werken o.a. meenemen) is om schade te beperken. De stelling dat dit middel niet controleerbaar is klopt volgens ons niet. Aan de vrijstelling is een hele reeks voorschriften verbonden. De RUD voert regelmatig controles uit om te

		deze middelen onvoldoende effectief zijn en kan hij vervolgens direct overgaan tot het doden. Dit is allemaal volstrekt oncontroleerbaar. Welke middelen zijn ingezet? Hoe zijn deze middelen ingezet? In hoeverre is er (nog) sprake van belangrijke schade? Welke en hoeveel dieren worden gedood? Kortom, deze manier van werken is strijdig met het uitgangspunt van de wet die uitgaat van bescherming. Het maken van inbreuk op de bescherming dient een uitzondering te zijn. Het voorgaande geldt ook voor de landelijke vrijstelling. Wij vinden dan ook dat een vrijstelling nooit moet worden verleend om dieren te doden.	kijken of er aan deze voorschriften wordt voldaan. Tevens dient het gebruik van de vrijstelling geregistreerd te worden. Hierin verschilt het middel vrijstelling niet wezenlijk van een ontheffing. Dat er (nog altijd) sprake is van belangrijke schade door de vrijgestelde soorten is evident. Indien dit niet meer zo, of er wordt niet meer voldaan aan de andere wettelijke vereisten voor het verlenen van een vrijstelling, dan zal deze komen te vervallen, zoals eerder ook is gebeurd met de vrijstelling voor de smient. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
--	--	--	--

3.4.3 Schade beperken via vergunning voor populatiebeheer (voorheen provinciale opdracht/ aanwijzing)

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
45	03	Fauna4Life	Ook voor deze soorten geldt dat populatiebeheer door middel van het doden van exemplaren niet (nooit) zal leiden tot een daadwerkelijke significante afname van de betreffende dieren, tenzij het gaat om een soort die zich nog niet of nog maar net heeft gevestigd. Voor de volledig gevestigde, ingeburgerde diersoorten geldt dat het doden alleen leidt tot versnelde aanwas. Voor deze soorten geldt eveneens dat de enige manier om ervoor te zorgen dat hun aantallen substantieel afnemen, is door het aanpassen van de omgeving. Met andere woorden, het voedselaanbod of de voortplantingsmogelijkheden moet worden verminderd, ofwel de omgeving moet minder aantrekkelijk worden gemaakt.	Bij populatiebeheer is het uitgangspunt: 1. dat er een relatie is tussen populatieomvang en schade en 2. dat het doden van dieren de omvang van de populatie stabiliseert op een lager niveau dan wanneer er geen dodelijk beheer zou plaatsvinden, dan wel de populatie reduceert 3. dat de schade daarmee gelijk blijft en op een lager stabiel niveau dan wanneer dit beheer niet zou plaatsvinden, dan wel afneemt. Of dit het geval is hangt af van diverse factoren, nl. de reproductiesnelheid van de diersoort, gedrag van de dieren en de intensiteit van het doden van dieren en welke middelen daarbij gebruikt mogen worden. Er zijn wel degelijk

				voorbeelden waarbij bij populatiebeheer schade op een acceptabeler niveau kan houden. Het is een laatste stap, die doorlopen wordt waarbij aannemelijk gemaakt moet worden dat verjagen zonder afschot, weren, habitatmanagement en/of ondersteunend afschot niet afdoende werken en/of niet redelijk en billijk zijn. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
--	--	--	--	---

3.4.4. Schade beperken via landelijke vrijstellingen en jacht

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
46	06	LTO Noord	De uitspraak van de Raad van State over het Faunabeheerplan Algemene Soorten van de provincie Noord-Holland wordt aangehaald. Terecht wordt geconcludeerd dat bij het opstellen van nieuwe faunabeheerplannen niet meer van de onderbouwing van de landelijke en provinciale vrijstelling uitgegaan kan worden. Wat er vervolgens wel moet gebeuren wordt niet vermeld! De provincie moet namelijk zo snel als mogelijk data gaan verzamelen, of daartoe opdracht geven, om de gewenste beheermaatregelen in de faunabeheerplannen te kunnen onderbouwen. Samen met de FBE moet daar invulling aan worden gegeven. Overigens is het goed te weten dat de provincie Noord-Holland heeft besloten om de schade aan landbouwgewassen die wordt veroorzaakt door de 'vrijgestelde soorten' volledig te vergoeden. Wij gaan er vanuit dat de andere provincies deze lijn volgen zolang beheer en schade bestrijding niet mogelijk is.	De provincie is van mening dat het ministerie hiervoor eerst aan zet is. Eerst moeten er heldere afspraken komen over de dekking van de extra kosten die hiervoor gemaakt worden. Dat gaat over zowel de onderbouwing met extra data, maar ook de extra kosten die gemaakt worden bij de FBE en in het tegemoetkomen van schade. De provincies zijn daarover in overleg met het ministerie. Zodra daar helderheid over is, zullen we dit binnen onze provincie samen met de FBE en de grondgebruikers oppakken. In het IOFM kunnen we daar niet op vooruit lopen. Nu afschot niet mogelijk is, kunt u wel de innovatiekracht van de landbouw benutten om te bezien op welke wijze de nu optredende schade door deze schadesoorten door middel van niet dodelijke methoden kan worden voorkomen/verminderd. Of bijhouden wat die schade feitelijk is. In tegenstelling tot in Noord-Holland, merken wij op dat de landelijke vrijstelling (met uitzondering van die voor de vos) nog altijd gebruikt kan worden. Om die reden is er op dit

				moment ook nog geen aanleiding is om het beleid ten aanzien van de tegemoetkomingen te herzien. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
47	08	Gemeente Amersfoort	De Gemeente Amersfoort heeft de ambitie om geen jacht toe te staan op gronden van de gemeente.	Als de gemeente jachthouder is, kan zij dat uitvoeren door geen jachtrecht te verhuren. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
48	10	WBE's	Beleid rondom de jachtsoorten is een landelijke aangelegenheid waarvan het ministerie van LNV de regelgeving en het beleid bepaalt. Dat zien we ook terug in het rapport van Boerema en van de Brink (zie: Gevolgen sluiting van de jacht op faunabeheer. Boerema & van den Brink, in opdracht van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 23 mei 2023). De provincie heeft hierin vooral een monitorende taak middels de faunatellingen, maar geen beleidsmakende taak, die ligt bij het ministerie. Wij zien dan ook graag dat het IOFM hierop wordt aangepast. Daarnaast staan er een aantal feitelijke onjuistheden over de jacht in het concept IOFM. Op pagina 18 schrijft u dat de Minister de jacht tijdelijk heeft opgeschort. Dit omdat de Svl van een aantal soorten niet gunstig is (haas, konijn, houtduif, wilde eend, fazant en kauw). Op pagina 40 schrijft U dat de minister heeft de jacht voor haas en konijn in onze provincie tijdelijk opgeschort, omdat er onvoldoende gevalideerde gegevens aanwezig zijn om een beeld te kunnen vormen van de staat van instandhouding voor deze soorten. Deze twee beweringen zijn met elkaar in	Wij schrijven in paragraaf 3.4.4.: “Beide instrumenten staan onder druk (<i>lees: jacht en landelijke vrijstelling</i>). Dit omdat de staat van instandhouding van een aantal soorten niet gunstig is (haas, konijn, houtduif, wilde eend, fazant en kauw) en omdat de landelijke vrijstelling die geldt onder de Wnb volgens de Raad van State voor vrijwel alle soorten niet voldoende is onderbouwd (houtduif, zwarte kraai, kauw, konijn en vos). In april 2022 is dan ook besloten om de jacht op konijn in alle provincies en op haas in de provincies Groningen, Limburg en Utrecht te sluiten voor het jachtseizoen 2022/2023. Dat besluit is verlengd voor het seizoen 2023/2024. Daar zeggen wij dus niet dat de jacht tijdelijk is opgeschort, omdat de staat van instandhouding van de soorten niet gunstig is. We zeggen dat het instrument jacht onder druk staat, omdat het niet goed gaat met de soorten op de jachtlijst. Het gevolg is dat op dit moment in elk geval de jacht op haas en konijn is gesloten in Utrecht. Dat schrijven wij ook in de volgende zinnen. Wat wij zien aankomen is dat de jacht op alle soorten gesloten gaat worden, vanwege de ongunstige staat van instandhouding. De jacht staat als instrument dus wel degelijk onder druk.

		tegenspraak en beiden onjuist. Daarnaast is dit dus een landelijke aangelegenheid van het ministerie en niet van de provincie. Over dit onderwerp hebben we recent met de Gedeputeerde gesproken en afgesproken hier in de zomer nog een vervolgspraak voor te plannen. Verder schrijft u op pagina 19: Voor het onderdeel jacht is de inschatting dat de rechter hier ook zal eisen dat bij de goedkeuring van het Faunabeheerplan provinciaal getoetst zal moeten worden aan de staat van instandhouding van de jachtsoorten. Nu uit onderzoek is gebleken dat de staat van instandhouding van de soorten op landelijk niveau ongunstig is zal het problematisch zijn het plan voor dit onderdeel goed te keuren. Ook ten aanzien van dit onderdeel zullen er door de FBE-gegevens moeten worden verzameld. Wij gaan hierover met hen in gesprek. Wat u schrijft is een kennelijk gewenste uitslag van een zaak die nog onder de rechter is. Daarenboven is dit een zaak van het ministerie van LNV, de provincie gaat hier niet over. Dit soort passages en tegenstellingen zijn er mede de oorzaak van dat het vertrouwen van faunabeheerders in de provincie beschadigd raakt. Wij vinden dit onnodig en zonde voor de samenwerking die noodzakelijk is voor het behalen van doelstellingen.	De stelling dat dit alleen een zaak van het ministerie is, is volgens ons onjuist. Dit was tot voor kort ook de veronderstelling ten aanzien van de landelijke vrijstelling: Deze vrijstelling is verleend door de minister, dus provincies hoeven hier verder niet meer aan te toetsen. Uit de uitspraak van de Raad van State over het goedkeuringsbesluit inzake het faunabeheerplan in Noord-Holland is gebleken dat dit niet klopt. Ook bij een landelijke vrijstelling zullen gedeputeerde staten moeten toetsen of (nog steeds) aan de criteria voor het verlenen van de vrijstelling, waaronder de staat van instandhouding, is voldaan. Is dat niet het geval, dan kan het plan op dat punt niet worden goedgekeurd en kan de landelijke vrijstelling niet meer worden gebruikt. Ook ten aanzien van de jacht geldt de eis dat deze slechts kan plaatsvinden op basis van een goedgekeurd faunabeheerplan. Het is dan ook zeer aannemelijk dat de rechter ook hier zal vereisen dat gedeputeerde moeten toetsen of er is voldaan aan de voorwaarden voor het kunnen openen van de jacht en zullen moeten toetsen of de staat van instandhouding niet in het geding is. Dit is geen kwestie van een kennelijk gewenste uitslag, maar van juridische voorzienbaarheid. Het is verstandig om hier rekening mee te houden bij het opstellen van een nieuw Faunabeheerplan en hierover ook informatie te verzamelen. Dit is in eerste instantie een verantwoordelijkheid van de FBE, maar daar wil provincie de FBE, en daarmee ook indirect de WBE's in ondersteunen.
--	--	---	--

				Het is ons verder onduidelijk waarom het vertrouwen van faunabeheerders in de provincie beschadigd zou moeten raken vanwege de uitleg die de hoogste bestuursrechter aan de wet geeft en waaraan de provincie moet voldoen. Het is in het belang van de jagers om de FBE te voorzien van cijfers en met onderbouwing te komen waarom jacht op deze soorten nog wel kan, in welke mate (wellicht quotum?) en waar. En ook is het in het belang van de jager om te komen met een voorstel hoe men habitatverbeteringen voor de betreffende soorten doorvoert en waar dit gebeurt. Rapportages met welke maatregelen en waar (ha, gis-kaarten informatie e.d.) zijn daarbij essentieel. Als dat niet gebeurt, dan voorzien wij een einde van de jacht in elk geval op deze vijf soorten. Daarom stellen wij voor daarover in gesprek te gaan met de FBE. Als de jagers daarover liever geen afspraken maken en de voorkeur geven om af te wachten en de minister hierover wat te laten zeggen en/of te hopen dat dit onderdeel van het faunabeheerplan door GS komt, is dat ook een keuze. Wij laten in het IOFM liever de deur open voor goede afspraken over aantallen/tellingen, afschot, locaties en habitatverbeteringen. Hierdoor is de kans groter dat jacht door kan blijven gaan als middel om schade in de hand te houden. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
--	--	--	--	---

3.4.5 Toekomstig schets komende faunabeheerplan (t/m 2030)

Hierover zijn geen reacties ontvangen.

3.4.6 Overig

Hierover zijn geen reacties ontvangen.

3.4.7 Bestemming (ge)dode dieren

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
49	03	Fauna4Life	Wanneer dieren, die in het kader van schadebestrijding worden gedood, voor consumptie mogen worden aangeboden, leidt dat tot een perverse prikkel. De 'schadebestrijder' zal de neiging hebben om (extra) dieren te doden als er veel vraag naar het vlees van deze dieren is. Wij verzoeken met klem om dit niet toe te staan.	Dit voorstel komt uit het huidige beleid en heeft niet geleid tot de door u geschetste situatie. We begrijpen de vrees voor een perverse prikkel, maar de provincie ziet via het beleid, ontheffingen, voorschriften en handhaving erop toe dat er geen misstanden zullen ontstaan. Consumptie blijft één van de bestemmingen voor dieren die gedood zijn in het kader van het faunabeheer. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
50	09	De Dierenbescherming	Pas bij het achterlaten van kadavers in het veld op dat je dieren als wolven en vossen niet naar plekken trekt waar je ze eigenlijk liever niet hebt.	We zullen deze aanbeveling delen met de terreinbeheerders die hiermee te maken hebben. <i>Geen aanpassing nodig.</i>

3.5 Diersoorten en -groepen

3.5.1 Inheemse ganzen

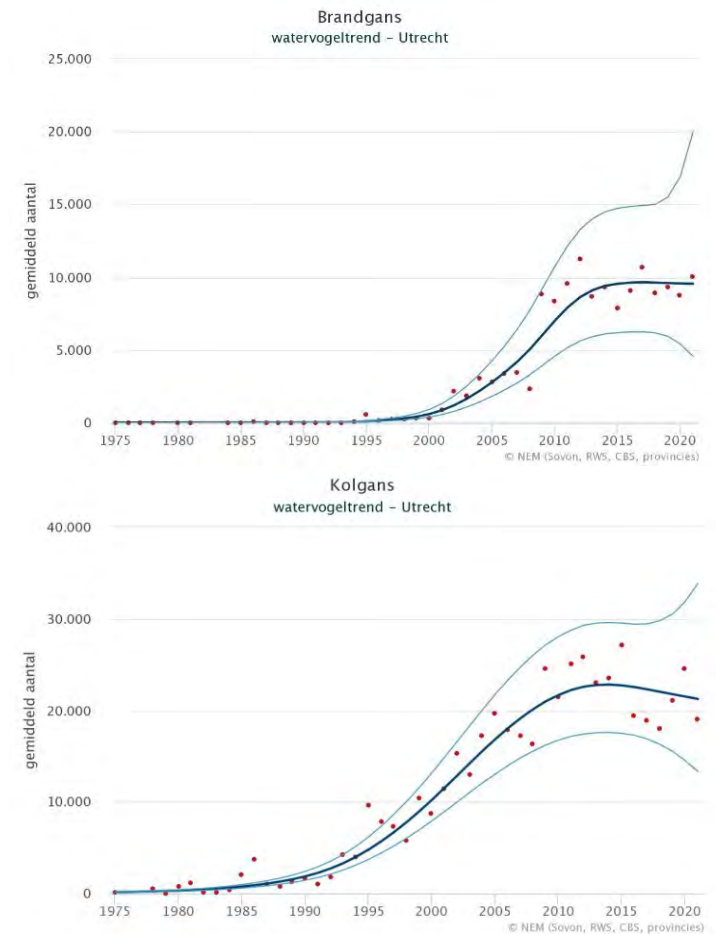
Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting	Reactie en evt. aanpassing
51	03	Fauna4Life	Voor het feit dat de tegemoetkomingen in de schade nog elk jaar toenemen, wordt een aantal verklaringen genoemd. Een belangrijke verklaring ontbreekt en dat is het feit dat de ganzen voortdurend worden opgejaagd en er onvoldoende gebieden zijn waar ze in rust kunnen	Het voortdurend opjagen is in Utrecht (normaliter) nauwelijks aan de orde. Vrijwel heel Utrecht betreft overjarig gras en ganzen mogen tot nu toe niet geschoten worden op overjarig gras in de winterperiode.

		foerageren. Hierdoor verbruiken de vogels extra veel energie en dit verlies moeten zij compenseren door extra te foerageren. Wat betreft de aantallen. Gesteld wordt dat de aantallen zich stabiliseren en zelfs licht afnemen. Dat heeft alleen betrekking op de overwinterende ganzen. Tot en met 2017 was er in Utrecht wat betreft de broedpopulatie van de grauwe gans in ieder geval sprake van een sterke toename. Zie rapport: A&W-rapport, versie 1 (provincie-utrecht.nl) Het doel is om de schade terug te dringen. Het doel is niet om het aantal vogels te beperken. Dat kan ook niet volgende de wet. Om de schade daadwerkelijk te beperken, zal de strategie moeten worden veranderd. Zoals hiervoor al is aangegeven, zouden er voldoende foerageergebieden moeten worden aangewezen, zowel in de winter als in de zomer, van voldoende omvang met aantrekkelijke vegetatie. Alleen dan kunnen de vogels effectief van andere, schadegevoelige percelen worden verjaagd en zal de totale schade vermoedelijk wel afnemen. Dit betekent dat wij met klem adviseren om het beleid ten aanzien van standganzen dat op blz. 21/22 wordt beschreven, te wijzigen en niet te richten op streefstanden, aangezien dat een heilloze weg is. Als er veel vogels worden gedood, wordt de betreffende populatie teruggezet op de S-vormige groeicurve, waar de groeisnelheid het hoogst is. Het willekeurig doden van zoveel mogelijk ganzen betreft een vorm van dweilen met de kraan open en heeft geen relatie met het beperken van schade.	Voor aantallen ganzen, zie grafieken hieronder bij reactienummer 53. Voor populatiebeheer grauwe ganzen, zie antwoord onder reactienummer 45. <i>Geen aanpassingen nodig.</i>
--	--	---	--

			Het is daarmee strijdig met de internationale regelgeving. Op grond van de Vogelrichtlijn dienen ingrepen in de populaties proportioneel te zijn en moeten direct samenhangen met de locatie waar de schade optreedt. Dat betekent ook dat ingrepen naar plaats en tijd moeten worden beperkt. Het populatiebeheer, zoals toegepast op ganzen, voldoet daar niet aan. Het voorgaande betekent dat een aantal onderdelen in de werkplannen, zoals genoemd op blz. 23 ongewenst is, zoals een (grotere) inzet op afschot van paarvormende en beginnende broedende grauwe ganzenparen en blijvende inzet ruivangsten.	
52	03	Fauna4Life	Ganzenbeheer tbv vliegveiligheid Het schieten op ganzen op grote afstand van Schiphol draagt helemaal niets bij aan de veiligheid van het luchtverkeer. De ganzen worden er alleen maar door opgejaagd, waardoor ze wellicht juist eerder een risico zullen vormen, door ongecontroleerde vliegbewegingen. Om de vliegveiligheid daadwerkelijk te bevorderen, zouden er in de omgeving van Schiphol geen voor ganzen aantrekkelijke gewassen moeten worden verbouwd. De vogels hebben dan in die omgeving helemaal niets te zoeken en kunnen elders het beste met rust worden gelaten.	Het beheer van ganzen rondom Schiphol bestaat uit een pakket aan maatregelen. Deze zijn terug te vinden in het Schiphol-convenant (zie: Document NoordHolland - Convenant Reduceren risico vogelaanvaringen Schiphol 2020-2024.DOCX - iBabs RIS (bestuurlijkeinformatie.nl))). Daarin zijn 4 sporen opgenomen: 1. Het technische spoor 2. Het ruimtelijke spoor 3. Het foerageerspoor (minder aantrekkelijke teelten en onderwerken van graanresten) 4. Het populatiebeheerspoor binnen de 20km zone van Schiphol Met het populatiebeheer (waaronder het vangen en vergassen van ganzen) heeft men voor ogen om de populatie binnen bepaalde cirkels rondom de luchthaven te reduceren, waardoor de kans op aanvaringen verkleind.

				<i>Geen aanpassing nodig.</i>
--	--	--	--	-------------------------------

53	06	LTO Noord	De provincie wekt de suggestie dat voor wat betreft de omvang van de ganzenpopulatie sprake is van een stabilisatie. Dat is naar onze mening een voltrekt onjuiste weergave van de werkelijkheid. De onlangs gepubliceerde schadecijfers van BIJ12 over 2022 geven aan dat in de provincie Utrecht de schade als gevolg van de grauwe gans met ruim €700.000 is toegenomen (brandgans plus €200.000) ten opzichte van de cijfers uit 2021. Dit laatste kan niet alleen het gevolg zijn van een wijziging van de voederprijs! Het is van belang om een eerlijk en realistisch beeld te schetsen van de problematiek en daarop beleid te ontwikkelen.	The figure consists of two line graphs. The top graph, titled 'Grauwe Gans broedvogeltrend - Utrecht', shows the index of breeding geese from 1990 to 2020. The y-axis is labeled 'Index' and ranges from 0 to 175. The x-axis shows years from 1990 to 2020. The data points (red dots) show a steady increase from an index of about 10 in 1990 to a peak of about 150 in 2015, followed by a slight decline to about 100 in 2020. A green trend line and a light blue confidence interval are also shown. The bottom graph, titled 'Grauwe Gans watervogeltrend - Utrecht', shows the average number of waterfowl from 1975 to 2020. The y-axis is labeled 'gemiddeld aantal' and ranges from 0 to 25,000. The x-axis shows years from 1975 to 2020. The data points (red dots) show a sharp increase starting around 1990, peaking at about 20,000 in 2010, and then declining to about 15,000 in 2020. A green trend line and a light blue confidence interval are also shown. Both graphs include a copyright notice: '© hLM (Soen, Rlt, LBS, provincies)'.
----	----	-----------	--	--

In de grafieken hierboven is te zien dat de trend voor de grauwe gans (broedvogeltrend en watervogeltrend) en voor de brandgans en kolgans (watervogeltrend) in de provincie Utrecht afgelopen jaar stabiliseert of afneemt. Dit geldt voor zowel de stand-populaties als de overwinterende ganzen. Deze suggestie wekken wij niet voor niets.

				De toename in schade is te verklaren door de voederprijs. De toename in het aantal aanvragen, doordat men BIJ12 beter weet te bereiken en omdat er meer gras groeit door gunstigere klimaatomstandigheden. Het kan in elk geval niet verklaard worden, door een toename van het aantal ganzen. <i>In tekst verwezen naar de trends van Sovon onder 3.5.1.</i>
54	06	LTO Noord	Voor de populatie grauwe ganzen wordt een nieuwe streefstand bepaald. Wij kunnen hier onder geen voorwaarde mee instemmen. Een onderbouwing voor deze aantallen ontbreekt. Er wordt de indruk gewekt dat de provincie de lat voor zichzelf steeds lager legt omdat eerder afgesproken doelstellingen niet gerealiseerd worden. Wij zijn van mening dat de eerder gemaakte afspraken over het terugbrengen van de ganzenpopulatie nog altijd de basis moeten zijn. Enige bijstelling van deze afspraken op basis van de AEWA-richtlijnen is bespreekbaar. Maar wat ons betreft is het realiseren van een gunstige staat van instandhouding daarbij de grens en niet de door de provincie Utrecht beoogde staat van instandhouding-plus.	Het voorliggende beleid is ook bedoeld om de afgelopen jaren onrealistische en niet haalbaar gebleken doelen bij te sturen. Wij willen niet vasthouden aan onrealistische doelstellingen in dit programma. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
55	06	LTO Noord	Op pagina 24 wordt wederom gesproken over het ontbreken van prikkels bij ondernemers om schade te voorkomen. Het is nogmaals grote onzin en wordt gebuikt om het eigen falen te verbloemen. Natuurlijk willen agrarische ondernemers geen schade aan landbouwgewassen, en natuurlijk doen wij al het mogelijke om die schade te voorkomen, maar met de huidige omvang van de populaties is het dweilen met de kraan open. Meer opties voor preventieve middelen om schade te voorkomen zijn welkom. We zijn de provincie erkentelijk voor de onderzoeken daartoe. Maar populatiedoelen worden niet gehaald met de inzet van	Zie onze eerdere reactie over prikkels onder reactienummer 32. Het IOFM bevat niet alleen inzet op preventieve maatregelen. <i>Geen aanpassing nodig.</i>

			preventieve middelen alleen. Daarbij moet ook de effectiviteit van deze (nieuwe) preventieve maatregelen nog blijken. Kortom, alleen focus op preventie zal niet leiden tot het realiseren van de beoogde doelen.	
56	06	LTO Noord	Er worden een groot aantal actiepunten benoemd voor de uitvoering van het ganzenbeleid. Een punt dat ontbreekt is de interprovinciale aanpak. Uitvoering van ganzenbeleid stopt niet bij de provinciegrens. Een (inter)nationale aanpak komt eerst. Maar zolang daarvan nog onvoldoende sprake is kunnen, zeker in West-Nederland, de provincies de handen ineenslaan. Er is verkend om in de provincies Utrecht, Noord-Holland, Zuid-Holland en Flevoland te komen tot een interprovinciaal faunabeheerplan ganzen. Onlangs is ons bekend geworden dat de provincie Utrecht en FBE Utrecht zich om moverende redenen uit deze samenwerking teruggetrokken. Dat is erg jammer! Wij verzoeken u om alsnog te onderzoeken of samenwerking met de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Flevoland voor het opstellen van een gezamenlijk faunabeheerplan tot de mogelijkheden behoort.	De provincie en de FBE zijn voorstander van samenwerking tussen de 4 provincies, maar wel eerst met heldere afspraken voorafgaand aan het proces. Als deze zijn gemaakt zal de FBE Utrecht instappen. Dit loopt. Overigens stemmen de provincies inclusief vertegenwoordigers uit de FBE's in de IPO-taakgroep ganzen ook af over het ganzenbeleid en ganzenbeheer. <i>Tekst onder 3.5.1. aangevuld.</i>
57	07	UPG	Er wordt sterk de nadruk gelegd op alternatief beheer. Op zich een goed plan, maar er wordt voorbij gegaan aan het feit dat een grauwe gans na verjaging extra voedsel tot zich zal nemen. De buurman zal dat minder prettig vinden, maar ook de buur Provincies ondervinden hier hinder van. Er is nu duidelijk een gemis aan interprovinciaal overleg.	Verjaging is erop gericht dat ganzen zich niet buiten de ganzenrustgebieden bevinden. Door dit consequent te doen leren ganzen daar te verblijven en verbruiken zij ook niet meer energie dan nodig. Wellicht is daardoor de ganzendruk binnen de ganzenrustgebieden hoger dan gewenst en is er meer ganzenrustgebied nodig. Dat wordt nu onderzocht en we kunnen niet vooruitlopen op de resultaten daarvan. Afstemming met buurprovincies heeft plaatsgevonden daar waar nodig (Eemland). Ook zijn de gegevens uit buurprovincies straks meegenomen in het onderzoek dat loopt rondom de pilot Eemland. Daaruit kunnen we ook

				conclusies trekken of verjaging wel of geen extra druk geeft op buurprovincies. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
58	09	De Dierenbescherming	Het huidige ganzenbeheer wordt een succes genoemd. Wij zien niet waar dit succes in zit?! Er zijn veel dieren gedood. Afschotdoelstellingen zijn gehaald. Maar doelen voor wat betreft populatie- en schadeafname zijn bij lange na niet gehaald. Staan de afschotdoelstellingen wel in verhouding met de doelen voor wat betreft schadeafname? Of is het gewoon een onmogelijke opgave om de gestelde schadeafname middels afschot te realiseren? Moet er niet sterker ingezet worden op preventieve maatregelen? Hieronder geven we aan waar we aan denken. • Bouw bij het ganzenbeheer een tussentijdse effectmeting in en stuur bij. Niet weer 5 jaar iets doen wat weinig of geen effect heeft en wel veel dierenleed veroorzaakt. • Laat een streefaantal ganzen los. Lijkt geen direct 1 op 1 verband te zijn tussen aantallen en schade. • Graag zou de Dierenbescherming zien dat er jaarrond rust- en foerageergebieden voor ganzen komen. • Stel ook eisen aan de effectiviteit van de preventieve maatregelen. Dat er niet voor de makkelijke weg wordt gekozen zoals vlaggen, terwijl die weinig effect hebben. Naast het registreren van de preventieve maatregelen moet ook de precieze toepassing en het effect	Sinds het ganzenakkoord is er een stabilisatie en zelfs lichte afname van het aantal standganzen van de grauwe gans. De standganzen brandgans daarvan zijn de streefstanden gehaald en liggen daar zelfs onder. Zie ook opmerking 53. Afschotdoelstellingen zijn er niet geweest en komen er ook niet. Het ganzenbeheer van standganzen wordt door de Faunabeheereenheid gecoördineerd via de 4 ganzenclusters. Dit zal zo blijven en is in het IOFM geformaliseerd en uitgebreid. De uitbreiding zit erin dat we de jaarlijkse werkplannen voor het hele jaar opgesteld willen zien, dus niet alleen voor populatiebeheer van standganzen. We verwachten daarin ook de inzet van preventieve maatregelen (zie kopje 'werkplannen' onder 3.5.1. van het IOFM). Het is mede aan de grondgebruikers om te komen tot een gedegen plan en uitvoering, onder begeleiding van de Faunabeheereenheid. Doordat de plannen jaarlijks moeten worden bijgesteld, is er ook jaarlijks een evaluatie en bijstelling. Bij deze aanpak laten we de streefstanden voor grauwe ganzen niet los, want we zetten wel in op een jaarlijkse reductie, in elk geval tot het einde van dit programma (2030). Voor het loslaten van streefstanden en jaarrond rust- en foerageergebied is geen draagvlak binnen de provincie (zie advies toekomstbestendig ganzenbeheer). Met betrekking tot inzet preventieve maatregelen buiten het populatiebeheerseizoen en de effectiviteit en toepassing betreft: we beginnen aan een verbeterslag van de registratie.

			geregistreerd worden om de data te kunnen gebruiken voor het verbeteren van de inzet van preventieve maatregelen. • Betrek gemeenten, denk aan nestbeheer. • Om crippling te voorkomen is in het buitenland gebleken dat vooral training/opleidingen voor jagers helpen. Hier zou de provincie Utrecht ook op moeten inzetten.	Daaruit zal vervolgens moeten blijken welke maatregelen in de praktijk er toe leiden dat afschot daar minder of alsnog moet plaatsvinden. Met betrekking tot het betrekken van gemeenten: daartoe zijn diverse acties ondernomen, via de FBE en de ganzencoördinator en de ganzenclusters. Dit zal een blijvend onderdeel zijn van de ganzenwerkplannen. Hoe crippling te voorkomen via de opleiding is aan de jagersopleiding. Provincie kan dit enkel meegeven als aandachtspunt aan de Faunabeheereenheid en hebben dit ook gedaan in het kader van de slag- steek- en snij-ontheffing: Aan de leden van Provinciale Staten (provincie-utrecht.nl) <i>Geen aanpassing nodig.</i>
59	10	WBE's	In 2021-2022 is een uitgebreid onderzoek gedaan naar het toekomstig beleid van beheer van ganzen. Naast de kosten hebben partners, inclusief de Provincie, hier veel tijd in gestoken om te komen tot een breed gedragen beleid. Dit onderzoek vond plaats in opdracht van de projectgroep ganzen Utrecht; een werkcommissie van de Faunabeheereenheid. De conclusies en resultaten van dit onderzoek, hoewel breed gedragen door alle deelnemers, zijn niet meegenomen in deze versie van het ambtelijk concept IOFM.	Met het onderzoek doelt u op het advies van het Projectteam ganzenbeheer Utrecht (PGU): Toekomstbestendig ganzenbeheer provincie Utrecht? Dat advies, is één van de bouwstenen voor het IOFM en is zoveel mogelijk verwerkt in het onderdeel ganzen in het IOFM. Wij delen dan ook niet dat conclusies en resultaten niet zijn meegenomen in deze versie van het IOFM. Als voorbeeld: in het hoofdstuk over governance van het ganzenadvies wordt gesproken over huidige clusters voortzetten en daarin gecoördineerde ver- en bejaging en nestbeheer organiseren met alle belanghebbende partijen. Men geeft aan dat vrijwilligers beter gemobiliseerd moeten worden en eventueel van vergoeding voorzien om betrokkenheid te vergroten. In het IOFM zijn de ganzenwerkplannen genoemd en de scope daarvan uitgebreid. Tevens spreken wij voor ondersteuning in de inzet van de gebiedsgerichte aanpak. Dat zijn uitwerkingen van het ganzenadvies.

				Geen aanpassing nodig. Wel: De bouwstenen die gebruikt zijn voor het IOFM zullen genoemd worden in de literatuurlijst en naar verwijzen in de tekst.
--	--	--	--	--

3.5.2 Beschermde inheemse hoefdieren

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
60	03	Fauna4Life	Grote hoefdieren dienen net zo te worden behandeld als andere beschermde, inheemse diersoorten. Ze vestigen zich daar waar de omstandigheden aan hun eisen voldoen. Als door hun aanwezigheid sprake is van een botsing met bepaalde belangen, zoals landbouw, verkeer etc., dan dienen eventuele maatregelen zich daarop te richten, ofwel er moet maatwerk worden geleverd. Dat betekent dat maatregelen naar plaats en tijd dienen te worden beperkt. Net zoals bij andere diersoorten zal bij landbouwschade moeten worden gekeken of deze met niet-dodelijke maatregelen kan worden voorkomen. Bij het verkeer zal moeten worden ingezet op het veiliger maken van het verkeer voor deze dieren, bijvoorbeeld door het verlagen van de verkeerssnelheid of het verbeteren van het zicht langs de wegen. Het willekeurig doden van exemplaren met als doel om de aantallen terug te dringen, is ongewenst en in strijd met de uitgangspunten van de wet.	Wij verwijzen naar reactienummer 45. Populatiebeheer wordt toegepast als dit nodig is om doelstellingen te behalen (natuur, aanrijdingen) en als dit wettelijk kan. <i>Geen aanpassing nodig.</i>

61	04	Vereniging het Edelhert	Dan even naar de hoefdieren (3.5.2. , p.25 e.v.): begint met 'hoefdieren zijn een verrijking.....maar bij hoge dichtheden....'. Onvoldoende duidelijk is of die problemen bij hoge dichtheden NU ook al optreden (want momenteel kent Utrecht alleen reeën en een beperkt aantal damherten) en wat daar (adaptief) aan gedaan kan worden. Bovendien wordt niet gezegd of b.v. die damherten in PWIII wel genetisch gezond zijn ('gunstige staat van instandhouding'). Gezien de laatste publicaties van Alterra kan dat bij deze lage aantallen nooit duurzaam het geval zijn. Dus als je de stand niet hoger wilt (onderbouwd met argumenten vanuit de kern van je natuurbelief wederom), dan moet je zorgen voor robuuste verbindingen met andere leefgebieden. Ook voor reeën is die 'gunstige staat van instandhouding' niet beschreven/geduid. Ook binnen de reeënpopulaties vindt fragmentatie (door steden, wegen, kanalen) plaats en ligt genetische erosie op de loer! Hoe gaat Utrecht daar de vinger aan de pols houden?	Voor reeën is in het IOFM opgenomen dat we naar het effect van reeën op bosverjonging willen laten onderzoeken (onder 4.3.). Wat betreft de gunstige staat van instandhouding van reeën: gezien het feit dat de populatie stabiel is / sterk is toegenomen in de daaraan voorafgaande periode, veronderstellen we dat het goed gaat met het ree. Bovendien is het programma oversteekbaarheid fauna en het realiseren van NNN, inclusief de groene contour ondersteunend aan het verbinden en verbeteren van de leefomgeving van het ree. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
62	06	LTO Noord	Met betrekking tot de hoefdieren wordt ruimte geboden voor het aanwijzen van nieuwe leefgebieden voor deze dieren. Wij verzoeken u om eerst een Fauna-effectrapportage op te stellen alvorens te besluiten nieuwe leefgebieden aan te wijzen.	Zie reactienummer 21. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
63	07	UPG	Het voorstel om alleen afschot toe te passen op locaties waar de verkeersveiligheid in gedrang komt. Dit is een foutieve benadering. In de Provincie Utrecht zijn naar schatting 4.000 reeën. Je mag er van uit gaan dat ca 50% vrouwelijk is, dus 2.000 stuks. Ongeveer 2/3 daarvan krijgt in ieder geval één en in veel gevallen twee kalveren. Dus een aanwas van ca 3.000 dieren waarvan weer 50% mannelijk is. Deze jaarling	De details van het reeënbeheer zal in het faunabeheerplan moeten komen en de daar onderliggende werkplannen. Als de uitvoering er van overtuigd is dat afschot breder moet plaatsvinden dan daar waar aanrijdingen plaatsvinden, dan zal men dat inzichtelijk moeten maken op het moment van het opstellen van het faunabeheerplan en de werkplannen. Ook dat kan onderdeel zijn van adaptief beheer.

			bok kalveren worden in de maanden juni, juli en augustus door de oudere bokken uit hun territorium verjaagd en deze jaarling bokjes zijn dan ook veelvuldig verkeersslachtoffer. Een effectief beheer voorkomt veel aanrijdingen en ook dierenleed.	<i>Geen aanpassing nodig.</i>
64	07	UPG	Mochten edelherten en wilde zwijnen zich in de toekomst op de Utrechtse Heuvelrug vestigen, dan zullen deze dieren wegens gebrek aan voedsel op de Heuvelrug gaan foerageren in het Kromme Rijn- en het Langbroekerwetering gebied. Naast schade die zal ontstaan door aanrijdingen en een hert geeft fors meer schade aan een auto dan een ree, moet er nu al duidelijkheid komen hoe deze dieren te gaan beheren, los van de schade paragraaf.	Zoals in IOFM in paragraaf 3.5.2. vermeld willen we het draaiboek hiervoor opstellen. Daar zullen we de diverse stakeholders bij betrekken en daarin kan dit ook meegenomen worden. Uitwerking volgt dan ook nog. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
65	07	UPG	Er wordt gesproken over open gebieden af te rasteren. Wie draagt daarvoor de kosten? Zowel de kosten van het plaatsen als de kosten van onderhoud? Dergelijke rasters zullen de migratie van dieren sterk belemmeren.	Als het rasters zijn voor verkeersveiligheid van provinciale wegen zijn de kosten overwegend voor de provincie. In alle andere gevallen ligt het eraan waarvoor rasters bedoeld zijn en door wie in te zetten. Dat kan zijn de particuliere grondeigenaar of gemeente. In het programma oversteekbaarheid fauna worden de maatregelen gepresenteerd die gebieden met elkaar verbinden voor fauna. Daarbij is het raster faciliterend. Zij geleiden dieren naar een veilige oversteekplek. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
66	07	UPG	Er ontstaat nu al schade bij bosverjonging. Dit zal alleen maar toe nemen als de biodiversiteit groter wordt. Een ree is kieskeurig en weet erg goed wat lekker is. Een wild zijn is in staat om in korte tijd een behoorlijk stuk grond om te woelen met alle gevolgen van dien.	Dit kan het geval zijn bij hoge dichtheden. Onderzoek (zoals in het IOFM onder het hoofdstuk monitoring voorgesteld voor ree in relatie tot bosverjonging) zal moeten uitwijzen bij welke dichtheid hier sprake is en of het raadzaam is om populatiebeheer toe te passen met als doel onder die dichtheid te blijven. <i>Geen aanpassing nodig.</i>

67	08	Gemeente Amersfoort	De redenen voor en effectiviteit van ondersteunend afschot bij wildbeheer op de vermindering van aanrijdingen zijn onvoldoende onderbouwd.	Uit het Faunabeheerplan en de daarin aangehaalde onderzoeken blijkt dat er een direct verband is tussen de populatiedichtheid van reeën en het aantal aanrijdingen. Gelet hierop is het ook aannemelijk dat bij een afnemende populatiedichtheid ook het aantal aanrijdingen zal afnemen. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
68	09	De Dierenbescherming	Bij het afwaarderen van snelheden op wegen moeten er ook aanpassingen aan de weg en/of snelheidscontroles worden ingevoerd.	Voordat politie gaat handhaven dient een weg ook echt ingericht te zijn voor de maximumsnelheid. De wegen die als onderdeel van het Netwerkperspectief provinciale wegen worden afgewaardeerd naar 60 km/h (N415 en delen van de N224 en N225) gaan we dan ook de komende jaren herinrichten, zodat er ook handhaving op de snelheid wordt uitgevoerd. <i>Tekst onder 3.5.2. aangevuld.</i>
69	09	De Dierenbescherming	Hoefdieren worden gezien als een verrijking van de natuur, dit is in het beleid niet echt terug te zien (nulstand, aantalsbeperking, welkom op een zeer beperkt aantal plekken). Een nulstand is echt niet meer van deze tijd. Gebruik hoogstens nul-schade voor bepaalde gebieden. Dieren hebben allemaal hun eigen rol binnen het ecosysteem. Het is ook zeer de vraag of nulstand onder de omgevingswet nog wel mag. Vreemd om de hoefdieren tegen elkaar af te wegen, deze willen we wel en deze niet. In het stuk wordt gesproken over ontsnapte wilde zwijnen; deze worden toch niet gehouden? Welke doelen wil de provincie voor de zwijnen stellen als de nulstand geen stand houdt?	De in het faunabeleid genoemde diersoorten zijn in de regel een verrijking van de natuur en hebben een rol binnen het ecosysteem. Alleen geldt voor die soorten dat faunabeheer noodzakelijk is, zodat er een balans ontstaat tussen de betreffende diersoorten en overige (natuur)doelen. We moeten in bepaalde gevallen wel vasthouden aan nulstandbeleid, om schade te beperken. Dit is ook in het advies van de hoefdierverseniging genoemd. Als er eenmaal een populatie ergens is, is het heel moeilijk om die binnen de perken te houden (zeker voor wild zwijn). Wij kennen geen locaties binnen de provincie Utrecht waar wilde zwijnen gehouden worden. Het vermoeden dat het toch om ontsnapte wilde zwijnen gaat (of daaraan verwante soort) is geuit in het hoefdierenadvies en opgehaald uit het Faunaregistratiesysteem en de Faunabeheereenheid Utrecht.

				Zodra de Afdeling een uitspraak heeft gedaan met betrekking tot de nulstand zullen wij, als deze geen stand heeft gehouden, op basis van het hoefdieradvies en via gesprekken met de stakeholders bepalen hoe we het wilde zwijnen beleid en uitvoering verder willen vormgeven. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
70	09	De Dierenbescherming	Waarom wordt er voor de andere hoefdieren ook niet gekozen voor adaptief beheer? Een doelstand voor de edelherten is niet te verdedigen. 1 edelhert per 100 ha houdt geen rekening met bijvoorbeeld voedselaanbod.	Uit eerdere consultatierondes met stakeholders is gebleken dat voortzetting van het oude beleid voor Edelherten, Damherten en Wilde zwijnen de voorkeur heeft. Daarom zijn geen wezenlijke wijzigingen doorgevoerd in dit programma. In het draaiboek dat opgesteld moet gaan worden, zullen we dit bespreken met de betreffende stakeholders. Ruimte om te wijzigingen naar adaptief management zullen we opnemen in het IOFM. Overigens geldt voor alle beleidsuitgangspunten dat de FBE deze via het faunabeheerplan moet kunnen onderbouwen. Het hoefdieradvies kan daarvoor gebruikt worden, maar dit geeft geen garantie dat populatiebeheer mogelijk gaat zijn, noch dat een nulstand buiten het aangewezen leefgebied houdbaar is. <i>Tekst is aangepast onder 3.5.2., zodat er ruimte is om adaptief beheermodel te volgen voor Edelherten.</i>
71	10	WBE's	Wij zijn betrokken bij de veranderingen van het beleid grote hoefdieren vanuit de commissie hoefdieren van de FBE. WBE's willen, als uitvoerders en inhoudelijk deskundigen, ook rechtstreeks betrokken zijn bij beleidvorming en de evaluatie hiervan. Zowel waar het gaat om het onderzoek naar de invloed op bosverjonging, de vernieuwde draagkrachtberekening (mede omdat de habitat en de provincie zijn	Betrokkenheid van WBE's hierbij vindt de provincie ook belangrijk en zal ook gebeuren op de diverse onderdelen. Dit is ook het geval bij het adaptief beheer, wat in feite een uitbreiding is op de bestaande aanpak. Of we wel of niet starten met een pilot adaptief management zal afhangen van de overige provincies (als via BIJ12 een dergelijke pilot start kunnen wij aanhaken) en de medewerking van de FBE Utrecht/WBE's. Wij adviseren in elk

		uitgebreid), alsook de aanpassing van werkplannen en het beleidsvoornemen om de invloed van beheer ter voorkoming van verkeersslachtoffers te meten. WBE's maken deel uit van brede reewild commissies en de know-how en ervaring is onontbeerlijk bij evaluatie en vaststelling van beleid. Daarnaast menen wij dat er ook op aantallen gestuurd moet blijven worden. Reeën in een grote populatie zullen eerder de wegen "opzoeken" en willen oversteken naar nieuw leefgebied. Tot nu toe is het sturen op aantallen (tellen en afschot toekennen) een succesvolle aanpak gebleken daar het aantal verkeersslachtoffers stabiel is terwijl het leefgebied, en dus het risico op aanrijdingen, aanzienlijk is uitgebreid. Het gaat ons te ver om deze voornemens te scharen onder adaptief impact management. Dat is veel omvangrijker en verkeert nog in een experimenteel stadium. Met alle problemen die we al hebben moeten we hierin niet voorop willen lopen. Bovendien is adaptief beheer als pilot in Amerika toegepast, complementair aan jacht en niet aan beheer.	geval om aan te sluiten, omdat wij voorzien dat die aanpak (die deels al van toepassing is in Utrecht) gezien de liggende jurisprudentie de meeste kans van slagen heeft. In de ontwerpversie hebben wij in tabellen verduidelijkt bij welke actiepunten we welke partijen willen betrekken.
--	--	--	--

Ree

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
72	03	Fauna4Life	Bij de werkplannen van de reewildcommissies staat afschot als eerste middel genoemd, terwijl dit alleen als allerlaatste middel zou kunnen worden ingezet, mits is aangetoond dat het effectief is. Het willekeurig doden van reeën om daarmee het aantal terug te dringen,	We zullen de volgorde aanpassen in de tekst. Afschot zal wel onderdeel blijven van de aanpak. <i>Tekstvolgorde is aangepast.</i>

			draagt op geen enkele manier bij aan de verkeersveiligheid. Reeën steken regelmatig wegen over, omdat hun leefgebied door wegen wordt doorsneden. Er zou eerst moeten worden onderzocht waar veelvuldig aanrijdingen plaatsvinden, om vervolgens op die locaties gericht maatregelen te nemen, waardoor de dieren daar veiliger kunnen oversteken.	
73	03	Fauna4Life	Om het aantal aanrijdingen te voorkomen is het niet terecht om na het nemen van een diervriendelijke maatregel, zoals het verlagen van de verkeerssnelheid, te verwachten dat er geen enkele aanrijding meer zal plaatsvinden. Er vinden ook tussen menselijke verkeersdeelnemers onderling ongelukken plaats! Bovendien wordt deze verwachting ten onrechte niet gehanteerd als het gaat om afschot. Terwijl er de afgelopen periode jaarlijks 500 reeën zijn geschoten, worden er toch nog steeds reeën aangereden. Alles wijst er dan ook op dat afschot geen bevredigende oplossing biedt. Door het verlagen van de verkeerssnelheid zijn verkeersdeelnemers beter in staat om tijdig te remmen en zal het aantal aanrijdingen zeer waarschijnlijk afnemen. Afgezien van deze maatregel is het ook belangrijk om goede voorlichting te geven en om verkeersdeelnemers er bijvoorbeeld op te wijzen dat nadat een ree is overgestoken er vaak nog een of meer reeën zullen volgen.	Wij zijn van mening dat een mix aan maatregelen nodig is om het aantal aanrijdingen zo laag mogelijk te houden. Dit gaat om verlaging van snelheid (zie 3.5.2. onder ree van het IOFM) en andere niet-dodende maatregelen, en aanvullend afschot. Voorlichting aan weggebruikers over overstekend wild is een van de middelen die daarbij kan helpen. We doen dit al door het plaatsen van extra waarschuwborden in het meest actieve seizoen van reeën. <i>Tekst in Hoofdstuk 5 over communicatie is aangepast.</i>
74	03	Fauna4Life	Bij het punt over de relatie tussen de dichtheid van reeën en bosverjonging. Geeft indiener aan dat bosverjonging geen doel op zich is. Als het gaat om	We hebben bij bosverjonging een koppeling gemaakt met biodiversiteit.

			natuurdoelen, dan moet het gaan om de biodiversiteit. Voor de biodiversiteit is het belangrijk dat er sprake is van natuurlijk functionerende ecosystemen, waar hoefdieren deel van uitmaken. Aangezien het gaat om planteneters is het logisch dat grote hoefdieren invloed hebben op de vegetatie en dus ook op bosverjonging. Dat is geen probleem. Dat is onderdeel van het natuurlijk systeem.	Overall waar over bosverjonging is gesproken in het IOFM is een koppeling gemaakt met biodiversiteit.
75	05	Vereniging het Ree	In het concept onder meer ingegaan op het inzetten van preventieve maatregelen en op de noodzaak van afschot ter voorkoming van schade (verkeersveiligheid, bosverjonging). In de benadering van het beheer van het ree wordt in deze notitie echter geen rekening gehouden met de leefwijze en het gedrag van het ree. Populatieomvang, verspreiding en leefgebied,, voedselaanbod, zijn bepalend voor de gunstige staat van instandhouding. Te grote dichtheden leiden tot: • Toenemende mobiliteit • Lagere reproductie • Hogere sterfte van kalveren • Verhoogde kans op ziekte De aanname dat beheer op locaties van aanrijdingen toereikend is, is derhalve verre van reëel. Beheer dient plaats te vinden op basis van populatieomvang, leefgebied, voedselaanbod (draagkracht van het leefgebied}. De jaarlijkse trendtelling dient daarnaast te worden uitgebreid met een jaarrondtelling om een benaderde werkelijke reeënstand (BWRS) te kunnen bepalen. Dit alles dient in de werkplan van de betreffende WBE zichtbaar gemaakt te worden.	Constructieve suggesties. We hebben nu in de tekst aandacht voor het opstellen van een nieuw populatiemodel ree, waarmee adaptief beheer uitgevoerd kan worden en jaarlijks kan worden bijgesteld op basis van de jaarlijkse gegevens die verzameld worden. <i>Tekst is aangepast.</i>

			Wij onderschrijven de actiepunten, genoemd in 3.5.2 van de thans voorliggende notitie, met dien verstande dat de concentratie van maatregelen zich niet dient te beperken tot de locaties van de meeste aanrijdingen. Uiteraard zijn wij bereid om als VHR hierbij onze kennis en kunde in te brengen.	
76	05	Vereniging het Ree	Op p. 28 staat genoemd draagkrachtberekening. “De draagkracht wordt per WBE bepaald en dient als basis voor de werkplannen”. Wij merken op dat een dergelijke berekening slechts een theoretisch model omvat. Een dergelijke modeluitkomst is een te zwakke basis voor verantwoord beheer en ingrijpen. Juister is om het beheer af te stemmen op trends in populatieontwikkeling en schade. Belangrijk is om deze berekening jaarlijks te toetsen en hierop het model aan te passen. Als gevolg van deze werkwijze zal het model op WBE (leefgebied) niveau beter aansluiten op de af te geven vergunning. (Evidence-based en onderbouwd met veldkennis) Uiteraard kunnen wij hierbij van dienst zijn bij het opstellen van een dergelijk model en bij het vaststellen van de elementen waarop het model gemonitord dient te worden.	Constructieve suggesties. We hebben nu in de tekst aandacht voor het opstellen van een nieuw populatiemodel ree, waarmee adaptief beheer uitgevoerd kan worden en jaarlijks kan worden bijgesteld op basis van de jaarlijkse gegevens die verzameld worden. <i>Tekst is aangepast.</i>
77	13	WBE de Schaffelaar	“Het onderzoeksrapport 2011: Pas op: Overstekend Wild!, Aanrijdingen met reeën in Utrecht” gaf zicht op de hotspots, plekken waar verhoudingsgewijs vaker aanrijdingen plaatsvinden dan elders.” Aanrijdingen met wild kunnen in 3 categorieën ingedeeld worden. Deze categorieën staan altijd centraal in het reguliere reewild overleg binnen de brede reewild commissies en in de werkplannen van de	Heldere toelichting en herkenbaar. Wij hebben de tekst aangepast met de drie typen situaties met aanrijdingen. <i>Tekst is aangepast.</i>

			WBE 's. Het gaat hier tenslotte om het voorkomen van slachtoffers in het verkeer. Wij nemen waar dat in alle ambtelijke concepten tot nu toe is definities door elkaar heen gebruikt worden. Ons inziens en volgens de literatuur zijn er 3 types van situaties met aanrijdingen: 1. incidentele aanrijdingen 2. structurele aanrijdingen 3. hotspots: tijdelijke sterke toename van aanrijdingen op een nieuwe locatie 1) Kort door de bocht beschreven zijn er voor incidentele aanrijdingen geen maatregelen te nemen. 2) Voor structurele aanrijdingen zijn een aantal maatregelen mogelijk naast het reduceren van de wildstand. In deze categorie kunnen de aantallen en de locaties van aanrijdingen veranderen. Oorzaken van deze volatiliteit zijn niet te achterhalen. Samen met vele factoren wordt in de reewildcommissies besloten of, waarom, waar en wanneer het afschot aangepast wordt en welke andere maatregelen genomen kunnen worden. Dit wordt duidelijk omschreven zodat de brede reewildcommissies aan de beheerders duidelijke adviezen kunnen geven. Zelden is alleen afschot de enige mogelijke maatregel. Maar zonder afschot zullen de reguliere maatregelen ook niet de gewenste vruchten afwerpen. 3) Voor hotspots wordt er in het reewild overleg gezocht naar mogelijke oorzaken. Dergelijke hotspots liggen immers nooit vast, maar ontstaan vaak ineens, bijvoorbeeld door	
--	--	--	--	--

			veranderingen in het terreingebruik van het wild. Vaak worden oorzaken gevonden in nieuwe bewoners met een loslopende hond, een wandelaar die een nieuw wandelgebied voor zijn loslopende hond heeft ontdekt, een gat in een raster, werk aan de weg, houtkap in een rustgebied van hoefdieren enzovoort. Enkel afschot verhoging is hier geen oplossing. Er wordt altijd zorgvuldig gekeken wat de mogelijkheden zijn om naar een oplossing toe te werken.	
78	13	WBE de Schaffelaar	“Het format van de werkplannen is wel toe aan verbetering, zodanig dat inzichtelijk wordt dat de concentratie aan maatregelen (dodend en niet dodend) daar plaatsvindt waar ook de meeste aanrijdingen zijn.” De WBE's werden met ingang van 2023 door de FBE verplicht om met een nieuw format te gaan werken. Hierdoor zijn alle werkplannen van alle WBE's in de provincie Utrecht qua opbouw en onderdelen uniform. In deze werkplannen staat inmiddels alle informatie die de provincie in de beleidsstukken tot nu toe gewenst heeft.	Dit is correct. Het is een dynamisch proces dat nog in ontwikkeling is. Het blijft in het IOFM staan, zodat er ruimte is voor optimalisering. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
79	13	WBE de Schaffelaar	“De reewild tellingen behouden we en verbeteren we als onderdeel van de input van de werkplannen.” We staan open voor suggesties voor verbetering van de door de WBE 's, onder auspiciën van de FBE, uitgevoerde tellingen. Vast staat dat het inherent aan wild is dat precieze aantallen nooit achterhalen zijn. Elke telling is een methode om de wildstand te benaderen. Met een enkel voorbeeld (migratie) willen we dit illustreren:	In de tekst is opgenomen dat tellingen inzicht geven in de trend, niet exacte aantallen. <i>Tekst is aangepast.</i>

			gedurende het jaar migreren reeën, ook vanwege bijvoorbeeld verstoringen loslopende honden, wandelaars, wildplukkers, maaien, injecteren, schapen, wolf etcetera. Het is daarom niet mogelijk om het precieze aantal reeën te tellen.	
80	13	WBE de Schaffelaar	“Bijsturen van het afschot wordt gebaseerd op tellingen, maar ook op het waargenomen valwild binnen een WBE. Neemt die op een bepaalde locatie toe, dan zal naast de inzet van niet-dodende maatregelen, het toegekende afschot op die locatie ook toenemen.” De reewildcommissies besturen op zeer regelmatige basis alle aanrijdingen en veranderingen. Als er een oorzaak wordt gevonden, wordt er Samen met de beheerders en terreineigenaren naar oplossingen gezocht. Op deze wijze houden de reewildcommissies al jaren de vinger aan de pols. Als oplossingen liggen in grote infrastructurele maatregel wordt de samenwerking met de betreffende instantie gezocht. Al deze gegevens staan In de werkplannen en vaak is afschot niet de enige oplossing. Ook worden binnen de brede reewildcommissies oplossingen besproken als rasters en wild reflectoren plaatsen. Verder wordt middels de vertegenwoordiger van de provincie aan wegbeheerders gevraagd bermen overzichtelijker te maken voor de weggebruiker en minder aantrekkelijk te maken voor het wild. Ook wordt er gekeken naar het creëren van aantrekkelijke leef- en rustgebieden elders.	Wij kunnen u reactie bevestigen. WBE de Schaffelaar heeft goed inzicht in de ontwikkeling rondom reeën en aanrijdingen en heeft in de werkplannen diverse maatregelen benoemd en ze werkt met andere partijen aan de uitvoering daarvan. Dit is nog niet in alle WBE's het geval en een verbeter slag is nodig. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
81	13	WBE de Schaffelaar	“Om dit (reewildtellingen/valwild/maatregelen) goed te kunnen uitvoeren is het noodzakelijk ook die data registratie te verbeteren ten behoeve van analyses en nieuwe werkplannen.”	De provincie houdt uiteraard rekening met de geldende privacywetgeving. Persoonsgegevens zullen in beginsel dan ook niet openbaar gemaakt worden.

			Uiteraard staan wij open voor elke verbetering die aangebracht kan worden. Wel willen we opmerken dat werkplannen openbaar zijn en registratie van data gebonden is aan privacywetgeving. We zullen hier nauwkeurig naar moeten gaan kijken.	<i>Geen aanpassing nodig.</i>
82	13	WBE de Schaffelaar	“We laten een nieuwe draagkrachtberekening maken die een mix is van: ecologische (hoeveel ruimte is er voor het ree ecologisch gezien?), andere natuurdoelen (bv bosverjonging) en maatschappelijke draagkracht (voorkomen van aanrijdingen). De ecologische draagkracht zal ook berekend moeten worden voor de situatie waarbij de wolf zich vestigt in de provincie. De draagkracht wordt per WBE bepaald en dient als basis voor de werkplannen.” Alle WBE’S van Utrecht verheugen zich op nieuwe draagkrachtberekeningen. Zeker ook nu de wolf zijn intrede doet. We zullen er ook over na moeten denken hoe een nomade als de wolf een determinant kan zijn in een statisch model als een draagkrachtberekening. Ook moet een dergelijk model aan de tijd aangepast worden gezien de enorme toename van de toeristische druk in het buitengebied en het ontbreken van voldoende toezicht. Verder zijn er vele andere actuele factoren die het leefgebied van het wild beïnvloeden.	Wij bevestigen uw zienswijze. <i>Geen aanpassing nodig.</i>

Edelhert

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
83	03	Fauna4Life	Reactie op het beleid dat 150 edelherten welkom zijn en daarbuiten een nulstand wordt nagestreefd. De	Wij verwijzen naar het antwoord op reactienummer 70.

			edelherten zijn onderdeel van de biodiversiteit en hun aanwezigheid als sleutelsoort draagt ook bij aan het instandhouden van de biodiversiteit. Biodiversiteit of biologische diversiteit is een graad van verscheidenheid aan levensvormen binnen een gegeven ecosysteem. Het gaat om het samenspel van alle aanwezige soorten planten en dieren, waarbij de aantallen via natuurlijke processen worden bepaald. Dat gaat dus niet om door de mens bepaalde aantallen. Het gaat zeker niet om het met geweld zorgen voor 'lage' aantallen, waarmee wordt gesuggereerd dat aantallen waar een betreffende populatie op natuurlijke wijze naartoe is gegroeid, in het kader van de biodiversiteit ongewenst zou zijn. Het nastreven van een nulstand is volstrekt in strijd met de tekst en de bedoelingen van de wet. Net zoals voor de reeën geldt, dient in het geval van bijvoorbeeld landbouwschade of aanrijdingen ook bij edelherten te worden gekozen voor maatwerk, waarbij op de locaties waar 'problemen' optreden maatregelen worden genomen.	
84	04	Vereniging het Edelhert	Deze alinea is een zwaktebod (p. 28): <i>“Wat op dit moment ontbreekt is een goed functionerende verbinding tussen de Veluwe (ca. 90.000 ha) en de Utrechtse Heuvelrug (ca. 15.000 ha) voor edelherten. Daarom worden er nu nauwelijks edelherten waargenomen, en diegene die worden waargenomen, verdwijnen ook weer spontaan of blijken doodgereden. We zouden graag actief aan de slag gaan met het realiseren van die verbinding. Provincie Gelderland heeft op dit moment echter geen ambitie om die verbinding met de Utrechtse Heuvelrug te realiseren.</i>	Wij constateren slechts dat de verbinding er nog niet is. Daarvoor is onder andere de provincie Gelderland nodig. Deze provincie ziet daar tot op heden van af. Ambtelijk willen wij initiatieven die worden ondernomen vanuit de Vereniging het Edelhert ondersteunen. Alleen dit maakt het niet tot een bestuurlijk actiepoint in het IOFM. <i>Geen aanpassing nodig.</i>

			<i>Derhalve blijft dit dossier stilliggen, totdat ook bij de provincie Gelderland de behoefte is om beide gebieden te verbinden.”</i> Hier moeten we echt pleiten voor een actievere houding. Wat is dat nou? Afwachten tot de buurman er wel zin in heeft? Als je edelherten (in lage dichtheden) in Utrecht wilt, omdat het bijdraagt aan de kern van je natuurbeleid (verhogen biodiversiteit), dan volstaat passief afwachten niet. Dus dit vraagt o.i. om een derde (belangrijkste) actiepunt op p.28: actief gaan lobbyen bij Gelderland en ministerie(s) voor een werkende verbinding (inclusief bijbehorend ecoduct) met de Veluwe.	
--	--	--	--	--

Damhert

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
85	03	Fauna4Life	Reactie op beleid voor afschot om de populatie damherten op een beheersbaar niveau te houden. Voor damherten geldt hetzelfde als voor edelherten en reeën. De dieren vormen een onderdeel van het ecosysteem en vervullen daar als planteneters een onmisbare rol.	We delen uw mening, maar (zie ook het hoefdieradvies van de Zoogdiervereniging) de aantallen zullen voor in elk geval Damhert en Edelhert, en mogelijk ook ree op een niveau moeten zijn die overbegrazing en gevaarlijke situaties op wegen en overmatige schade aan gewassen beperkt. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
86	04	Vereniging het Edelhert	Zie onze eerder opmerking over gunstige staat van inheemse hoefdieren. Daar wordt niets over gezegd. De actie zou kunnen/moeten zijn: staat van instandhouding (genetische variatie/erosie) van de damherten periodiek onderzoeken (dit zou je ook voor de reën kunnen doen).	Provincie heeft in het faunabeheer keuzes te maken. Er is geen ongelimiteerd budget beschikbaar voor onderzoek. Daarin is de genetische gezondheid van het damhert onderzoeken geen prioriteit. <i>Geen aanpassing nodig.</i>

Wild zwijn

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
87	03	Fauna4Life	Ook voor het toestaan lage dichtheden van wilde zwijnen geldt hetzelfde als voor de andere grote hoefdieren. Ook deze dieren vormen, door hun levenswijze, een onmisbaar onderdeel van het ecosysteem.	Wij delen uw mening, maar (zie ook het hoefdieradvies van de Zoogdiervereniging) de aantallen wilde zwijnen zullen zodanig moeten worden beheerd zodat overbegrazing en gevaarlijke situaties op wegen en overmatige schade aan gewassen zal worden beperkt. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
88	12	POV	<i>Utrecht is geen eiland</i> In onze eerdere reactie (zie reactie rapport hoefdierenbeleid) hebben wij aangegeven dat een 'beheerbare populatie zwijnen' onmogelijk is. Dit weten wij vanuit de ervaring met andere provincies. Zwijnen planten zich snel voort, populatie bereid zich snel uit. Ook is het zeer moeilijk om op zwijnen te jagen en is het onder Nederlandse omstandigheden met Nederlandse jachtmethodes onmogelijk om een populatie te reduceren. Hebben jullie gevraagd bij andere provincies hoe dit gaat? Noord-Brabant is een voorbeeld waarbij een populatie binnen 5 jaar is gegroeid van gewenst (in het N2000 gebied en door jagers) tot sterk overlast gevend en forse schadeveroorzaker. Ook op de Veluwe zijn bevindingen dat bepaalde plantensoorten niet voorkomen doordat de zwijn te veel schade aanricht. Hoe denken jullie de lage dichtheden op de Utrechtse Heuvelrug en in de Gelderse Vallei te kunnen beheren met de ervaringen vanuit andere provincies? En waarop worden deze lage dichtheden gebaseerd zodat blijven gewasschade, verkeersschade en veterinaire risico's beperkt blijven? Dat ontbreekt nog in het IOFM.	Wilde zwijnen beheersbaar houden is geen gemakkelijke opgave, daarom heeft de provincie ook het nulstandbeleid aangehouden. Als dat niet overeind blijft, zullen we met FBE in gesprek gaan hoe uit de praktijk bij andere provincies gewerkt wordt en welke werkwijze haalbaar is in de provincie Utrecht. De inzet van afschot zal dan de komende planperiode opnieuw onderdeel zijn van de aanpak, maar dan op basis van een ontheffing voor afschot (hetzij schade gestuurd, hetzij via populatiebeheer). Of een van deze opties haalbaar is, zal dan gedurende het schrijven van het faunabeheerplan moeten blijken en ook daarna, wanneer er gerechtelijke procedures kunnen komen. Het advies van de Zoogdiervereniging kan bij het schrijven van het Faunabeheerplan behulpzaam zijn. <i>Geen aanpassing nodig.</i>

			Zijn dergelijke voorbeelden van provincies waar monitoring en dergelijke plaatsvind, meegenomen naar de rechter? Of moet het kalf eerst verdronken zijn voordat de put wordt gedempt? Utrecht is geen eiland wat een totaal andere situatie is dan andere delen van Nederland. In Utrecht is juist de bevolkingsdichtheid nog groter. Daarnaast stopt de populatiegroei niet tijdens het maken van de beheersplannen. Hoe wil men de zwijnen beheersbaar houden?	
89	12	POV	<i>Wolf vs wilde Zwijnen</i> In het concept wordt aangegeven dat er een beleid wordt gemaakt op wilde zwijnen mét en zonder de komst van de wolf. Uit ervaring van de Veluwe en andere gebieden waar zwijnen en wolven samen leven, weet men dat de wolf minimaal invloed heeft op populatie zwijnen. De wolf zal de zwijnen populatie niet in stand houden.	De tekst is aangepast, zodat duidelijk is dat het effect van wolvenpredatie op de wilde zwijnenpopulatie meegenomen gaat worden in het model dat gebruikt gaat worden om afschot te bepalen – als het effect er is – want dat kan niet worden uitgesloten, noch met zekerheid vast te stellen. Gaandeweg zal blijken of dit een noemenswaardig aandeel is of niet. <i>Tekst is aangepast.</i>
90	12	POV	<i>Nulstandbeleid</i> Het is aan de Provincie om natuurbeleid binnen de provinciegrenzen vast te stellen. Bij de keuzen voor een nulstandsbeleid dient de provincie zelf invulling geven aan dit beleid, binnen de voorwaarden en kaders uit de Wet natuurbescherming. De Provincie moet zich (in beginsel) houden aan haar eigen beleid. Bovendien moet de bestrijding van schadeveroorzakende dieren en jacht geschieden overeenkomstig het door de faunabeheereenheid vastgestelde faunabeheerplan, dat door Gedeputeerde Staten moet zijn goedgekeurd	De rechtbank Midden-Nederland heeft de ontheffing die de provincie ter uitvoering van haar nulstandbeleid had verleend vernietigd. Deze kan op dit moment dus niet meer worden gebruikt. De provincie is hiertegen in hoger beroep gegaan, maar het hoger beroep is nog aanhangig. Indien de Raad van State het oordeel van de rechtbank bevestigt betekent dit dat we geen nulstandbeleid meer kunnen hanteren. Wij zijn nou eenmaal gebonden aan het oordeel van de rechter.

			(artikel 3.12 Wnb). Wanneer een nulstandplicht wordt opgenomen in het faunabeheerplan moet hieraan in beginsel uitvoering worden gegeven. Het verbaast ons dan ook dat er nu geen zwijnen worden geschoten (pagina 29). <i>Beheer uitgezette of ontsnapte zwijnen</i> Hopelijk ziet u het belang in om ontsnapte of vrijgelaten zwijnen ten alle tijden te schieten. Deze dieren zijn een gevaar gezien hun afkomst onbekend is. Ook is het voor uitgezette dieren stressvol. Hiervoor geeft de Wet Natuurbeheer ook ruimte.	Dat er voorafgaand aan de uitspraak geen zwijnen werden geschoten, was het gevolg van het feit dat er geen zwijnen aanwezig waren in de provincie. Bij de provincie zijn geen locaties bekend waar wilde zwijnen worden gehouden. Wij achten de kans dan ook klein dat nieuw waargenomen zwijnen ontsnapt zijn. Wanneer er met zekerheid ontsnapte of uitgezette wilde zwijnen zijn, dan zal in eerste instantie een poging gedaan moeten worden om de ontsnapte/uitgezette dieren te herleiden naar de eigenaar en de eigenaar tot verantwoording te roepen om de dieren uit de natuur te verwijderen. Lukt dat niet, dan zal een vangpoging, opvang en herplaatsen de volgende stap moeten zijn. Lukt dat niet, dan is afschot noodzakelijk. Hiervoor zal wel een ontheffing voor moeten komen. Dit kan niet zonder meer gebeuren. Dit zal uitgewerkt worden als de Raad van State het nulstandbeleid vernietigt. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
91	12	POV	<i>Afrikaanse Varkenspest</i> Hoe gaat men het risico op insleep van AVP voorkomen? bijvoorbeeld dat zwijnen geen achtergelaten voedsel kunnen eten op parkeerplaatsen? Ligt er een plan klaar bij uitbraak van AVP?	Vooropgesteld het Ministerie van LNV is hiervoor primair als eerste aan zet. Op het moment dat wilde zwijnen regelmatig worden waargenomen/zich zouden vestigen in onze provincie sluiten wij aan bij het overleg dat hiervoor ingericht is tussen het ministerie van LNV, provincies, POV en terreinbeheerders (Taskforce preventie). Daarnaast heeft het Ministerie een preventieteam ingericht die acties uitvoert om het verspreiden van Afrikaanse varkenspest door o.a. voedsel tegen te gaan (zie: Kamerbrief update Afrikaanse varkenspest en Diergezondheidsverordening Kamerstuk Rijksoverheid.nl).

				In de tekst zullen wij opnemen dat wij aansluiten bij de Taskforce als de nulstand niet onderbouwd kan worden en wilde zwijnen zich in de provincie Utrecht gaan vestigen. Tekst is aangepast.
92	12	POV	Neemt de provincie in acht de bevindingen in het rapport dat wilde zwijnen geen verrijking zijn voor de vegetaties?	Wij volgen hierin de analyse van de Zoogdierenvereniging: lage dichtheden verrijken de biodiversiteit. Te hoge dichtheden kan bosverjonging tenietdoen (zie pag. 38 en 39 van het advies Hoefdierenadvies provincie Utrecht (zoogdierveniging.nl)). <i>Geen aanpassing nodig.</i>
93	12	POV	Wat wordt ingeschat rondom verkeersongelukken en toename inwoners en verkeer?	Voor het verminderen van aanrijdingen is het provinciaal Programma oversteekbaarheid fauna van kracht. De maatregelen die via dat programma tot uitvoer gebracht worden, zullen ook bijdragen aan het verminderen van de kans op aanrijdingen met wild zwijn op provinciale wegen. Daarnaast moet grootschalige woningbouw rondom OV-knooppunten, samen met het fietsbeleid en restrictief parkeerbeleid er ook voor zorgen dat het aantal extra autoritten wordt beperkt en daarmee het aantal aanrijdingen met zwijnen. <i>Geen aanpassing nodig.</i>

3.5.3 Wolven

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
94	04	Vereniging het Edelhert	Bij actiepunten 7 op p. 32: wij zouden zeggen: niet alleen goudhakhals, maar ook een soort als de lynx opnemen. Wees voorbereid op de toekomst.....	De komst van de lynx is zeer onwaarschijnlijk zoals blijkt uit de rapportage: Nederland niet geschikt voor lynx, wel voor goudhakhals De Zoogdierenvereniging . Als de lynx toch komt, zal dat eerder bij de grens van Limburg zijn dan direct in de

				provincie Utrecht. Mocht de lynx onze provincie toch bereiken, dan zal op dat moment worden overwogen of beleid en faunabeheerplan met deze soort zal moeten worden aangevuld. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
95	06	LTO Noord	Wij verzoeken u uiterst terughoudend te zijn met een introductie van de wolf. Ook hiervoor geldt dat eerst een Fauna-effectrapportage opgesteld moet worden om de gevolgen voor andere belangen te kunnen inschatten. Als wordt besloten om een leefgebied voor de wolf aan te wijzen dan moet dat in combinatie zijn met een plan voor beheer en schadebestrijding waarin een duidelijke bovengrens van de populatie is opgenomen. Voor zover sprake is van wolvenschade aan landbouwhuisdieren dat moet deze schade volledig vergoed blijven worden. Dit geldt ook voor de indirecte schade waar ondernemers meer geconfronteerd worden.	Wij verwijzen u naar reactienummer 21. Van populatiebeheer en bovengrens zal bij wolven in de komende jaren zeker geen sprake zijn. De gunstige staat van instandhouding is nog lang niet bereikt. Daarbij komt dat het aanwijzen van leefgebied gebeurt aan de hand van het gebied dat de wolf kiest als leefgebied. Uit jurisprudentie blijkt dat dit niet aan de mens is, maar aan het dier zelf. Voor meer uitleg over de juridische bescherming van de wolf verwijzen wij u naar: De juridische bescherming van de wolf in Nederland en in een aantal andere Europese landen (bij12.nl) <i>Geen aanpassing nodig.</i>
96	09	De Dierenbescherming	De provincie moet inzetten op het voorkomen van illegaal afschot van wolven.	Stroperij is gezien de risico's primair een taak van de politie. Op basis van het Utrechts Samenwerkingsmodel Natuurtoezicht (USN) werken de provincie Utrecht, natuurbeheerders en de RUD Utrecht sinds 2019 samen aan de uitvoering van het toezicht en de handhaving in natuurterreinen. Partijen bepalen jaarlijks gezamenlijk de prioriteiten en stemmen de programmering en planning af door middel van een gezamenlijke toezicht kalender. Stroperij is daarvan één van de onderwerpen. Toezien op illegaal afschot van beschermde soorten, zoals wolven, valt daar ook onder. Dit wordt verwerkt in het handshavingshoofdstuk <i>Geen aanpassing nodig.</i>

97	09	De Dierenbescherming	Verstrek na de overgangperiode alleen een vergoeding in het geval van een deugdelijk wolfwerend raster. Controleer rasters, waarvoor subsidie is verstrekt, op de juiste toepassing.	Dit is de voorgestelde aanpak, via BIJ12 en is ook onderdeel van het interprovinciaal Wolvenplan, onder 5.4 van wolvenplan 24022018 (bij12.nl) <i>Geen aanpassing nodig.</i>
----	----	----------------------	--	--

3.5.4 Overige predatoren: staat van instandhouding en weidevogelbescherming

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
98	03	Fauna4Life	Het feit dat weidevogelkerngebieden niet robuust genoeg zijn om bestand te zijn tegen predatie is precies het probleem. De meeste gebieden zijn veel te klein en zelfs als ze wel groot genoeg zijn, voldoen ze niet aan de eisen die weidevogels daaraan stellen. Er is sprake van te intensief landgebruik, waarbij te vroeg wordt gemaaid, kunstmest wordt gebruikt, met gif wordt gespoten en het grondwaterpeil kunstmatig (veel) te laag wordt gehouden. In dergelijke gebieden kunnen de kuikens onvoldoende voedsel en dekking vinden en vormen op die manier een makkelijke prooi. Dit zijn de problemen die moeten worden opgelost. De focus moet dus liggen op het verbeteren van de omstandigheden en niet op de predatoren.	Wij zijn het met u eens dat enkel predatiebeheer niet voldoende is om de weidevogelstand in Utrecht op peil te krijgen. Daarom ligt in onze weidevogelkerngebieden de nadruk op het verbeteren van de omstandigheden. Het is belangrijk voor hun overleving dat weidevogel(kuiken)s voldoende rust, schuilgelegenheid en foerageermogelijkheden hebben. Predatiebeheer wordt dus niet gezien als de kern van het weidevogelbeheer, maar als een aanvullende -op dit moment noodzakelijke- maatregel Weidevogelkerngebieden worden daarom ingericht door bijvoorbeeld (maar niet uitsluitend) het vernatten van percelen, het verwijderen van opgaande elementen of het aanleggen van kruidenrijke graslanden. Voor een deel van dit soort investeringen stelt de provincie geld beschikbaar via subsidieregelingen. Daarnaast wordt via het subsidiestelsel agrarisch natuur- en landschapsbeheer gepoogd het beheer in deze gebieden te verbeteren. Via dit stelsel wordt subsidie vergeven voor beheerpakketten die de leefomstandigheden van weidevogels verbeteren, zoals uitgesteld maaibeheer, het vernatten van percelen via een hoger waterpeil of plas/dras-pompen of het beheren of ontwikkelen van kruidenrijk grasland. Via dit subsidiestelsel wordt tevens ingezet op het minimaliseren van het gebruik van kunstmest en chemische bestrijdingsmiddelen.

				Predatie is een natuurlijk fenomeen. Onder de ideale omstandigheden zouden weidevogelpopulaties het verlies door predatie op populatieniveau ook aan moeten kunnen. De predatiedruk op weidevogelpopulaties is in Utrecht dusdanig hoog, dat bovenstaande maatregelen niet afdoende zijn om een gunstige staat van instandhouding voor verschillende weidevogelsoorten te garanderen. Door krimpende weidevogelpopulaties wordt de predatiedruk relatief gezien zelfs steeds hoger, doordat weidevogels zichzelf effectiever kunnen verdedigen in grotere groepen. Om die reden wordt er in Utrecht, aanvullend op inrichtings- en beheermaatregelen, ook aan predatiebeheer binnen weidevogelgebieden gedaan. Waar mogelijk gaat dit om niet-dodelijke maatregelen, zoals het afrasteren van percelen. Dit is vaak niet afdoende, daarom wordt er ook ingezet op vossenbeheer. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
99	08	Gemeente Amersfoort	Ook bij weidevogels wordt voorgesorteerd op het bejagen van soorten, terwijl predatie niet de belangrijkste oorzaak is van de teruggang van weidevogels en ook een natuurlijk fenomeen is. Het grootste probleem is dat er onvoldoende geschikt leefgebied (d.w.z. grote gebieden van voldoende kwaliteit voor voedsel, veiligheid en voortplanting) is voor weidevogels en hun kuikens. Als er voldoende geschikt leefgebied is, dan zou predatie geen gevaar voor het voortbestaan van de soort zijn. Daar zou dan ook de aandacht naar toe moeten gaan, naast het landschap ongeschikter maken voor predatoren en door predatoren te weren, bijvoorbeeld met tijdelijke rasters of schrikdraad.	Wij verwijzen naar antwoord bij reactienummer 98.

100	09	De Dierenbescherming	Maak de weidevogelgebieden robuuster, zodat ze predatie beter aan kunnen.	Weidevogelpopulaties staan zwaar onder druk in de provincie Utrecht. Wij verwijzen naar reactienummer 98 voor aanpak inrichting weidevogelkerngebieden. <i>Geen aanpassing nodig (deze info staat ook al in het IOFM).</i>
101	09	De Dierenbescherming	Bij het doden van ratten zou IPM gebruikt moeten worden.	Ratten zijn bij wet niet beschermd. Voorwaarden en/of voorschriften voorafgaand aan het gebruik van het geweer bij preventieve maatregelen zijn niet noodzakelijk. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
102	10	WBE's	De weidevogelgebieden zouden opnieuw moeten worden aangewezen. Buiten de huidige weidevogelkernen verleent de Provincie soms subsidie voor de aanleg van plas-dras. Maar dit gebied is niet aangewezen als weidevogelgebied en geniet dus ook geen bescherming door beheermaatregelen (vos). Daar komt bij dat het alleen beheren van vossen in weidevogelgebieden dweilen met de kraan open is. Door overpopulatie elders zal de vos steeds migreren naar andere (lege) leefgebieden.	De weidevogelkerngebieden zijn als zodanig begrensd omdat dit de belangrijkste weidevogelgebieden van de provincie zijn. Binnen deze gebieden probeert de provincie weidevogelbeheer te optimaliseren. Voor het gesubsidieerde weidevogelbeheer binnen het subsidiestelsel Agrarisch natuur- en landschapsbeheer geldt dat minimaal 95% van het beheer binnen de weidevogelkerngebieden valt, en daarmee ook de bijbehorende bescherming geniet. Het gaat slechts om een minimaal deel beheerd gebied wat buiten deze begrenzing valt. Het vossenbeheer kan in principe plaatsvinden via de landelijke vrijstelling die niet is gebonden aan grenzen met betrekking tot aangewezen weidevogelgebieden. De ontheffing die wij aanvullend voor de schemering en lichtbak hebben verleend blijven wij verbinden aan dit aangewezen gebied. <i>Geen aanpassing nodig.</i>

3.5.5 Bever

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
103	04	Vereniging het Edelhert	Bij bevers missen wij de sleutelrol die deze soort heeft in herstellen biodiversiteit (natte natuur, zie de kern	We hebben dit toegevoegd.

			wederom) en past een actie als 'herstellen watersystemen inclusief beek(dalbreed)-herstel als leefgebied van de paraplu-soort bever' of iets dergelijks. Niet alleen goed voor de bever, maar voor heel veel soorten en klimaatadaptatie.	<i>Tekst is aangevuld.</i>
104	09	De Dierenbescherming	Stuur er bij de waterschappen op aan dat waterkeringen meer graafbestendig worden.	Preventie is essentieel om mogelijke schade aan waterkeringen door bevers te voorkomen en is als advieslijn opgenomen. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
105	09	De Dierenbescherming	Wie worden betrokken bij beverschade en wie bepaalt wat kan/mag op dat moment? Een beverdeskundige aanwijzen/inschakelen bij de FBE, zoals vergelijkbaar binnen het beverprotocol van FBE Limburg, zou een welkome aanvulling zijn.	Zie: De bever en het beverprotocol - HDSR waar het Utrechtse beverprotocol terug te vinden is. Deskundige wordt betrokken. Link naar het protocol is toegevoegd in het IOFM. <i>Tekst is aangepast.</i>
106	10	WBE's	De aanname dat bevers alleen schadelijk kunnen zijn uit oogpunt van waterbeheer is onvolledig. In Amerongen zijn kapitale beuken aangevreten en ook ander houtopstanden met wellicht bijzondere soorten lijden de vraatschade door de bever. Op dit punt adviseren wij u nader onderzoek te verrichten en in overleg te treden met provincies die al langer met bevers te maken hebben (Limburg, Noord Brabant en Gelderland).	Wij weten dat schade door bevers niet alleen waterkeringen betreft, maar het is aan de grondgebruiker om daar een oplossing voor te vinden, zoals het plaatsen van rasters rondom de te beschermde bomen. Voor waterkeringen / waterveiligheid ligt dat anders, daar heeft de provincie wel een taak. We sluiten daarbij al aan bij het landelijke proces rondom het beverbeheer. <i>Geen aanpassing nodig.</i>

3.5.6 Dassen

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
107	02	Gemeente Rhenen	Het programma vraagt om een betere monitoring van de aantallen en verspreiding van soorten, maar dit is natuurlijk niet meteen na vaststelling gereed.	Zowel bij toestemmingsbesluiten bij beheer en schadebestrijding als ruimtelijke ingrepen is optimaal inzicht vereist in de staat van instandhouding van de soort(en) waar deze besluiten effect op zullen hebben. Met meer kennis van

			Wat betekent dit voor de nog lopende verzoeken voor ontheffingen (vergunningen WnB). Is het mogelijk dat na vaststelling van dit programma de vergunningverlening t.b.v. ruimtelijke projecten vertraagt, doordat er nu nog geen goed zicht is op de staat van instandhouding? Voorbeeld Op blz.35 wordt in de tweede alinea het volgende vermeld: "Om toestemmingsbesluiten in het kader van ruimtelijke ontwikkelingsprojecten af te kunnen geven is meer inzicht nodig op de verspreiding en trend van dassen. Deze monitoring pakken we op."	de staat van instandhouding binnen de provincie zou hopelijk meer overgegaan kunnen worden op maatwerkoplossingen. Het IOFM biedt ruimte om meer kennis te vergaren. Waar het specifiek om de das gaat is het op dit moment al realiteit dat de aanvragen waarbij ontheffing voor de das nodig is lang duren qua doorlooptijd en er moeilijk tot ontheffing overgegaan kan worden omdat de eisen gesteld in het Kennisdocument vaak moeilijk toe te passen zijn. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
--	--	--	---	---

3.5.7 Niet beschermde soorten

Nijlgans en boerengans

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
108	01	Waternet	Is er een mogelijkheid om met eigen beleid grote Canadese gans toe te voegen aan het exotenbeheer, dan wel expliciet onder te brengen onder schadebestrijding? Als er (straks) tóch (weer) ganzen beheerd gaan worden, dan vanuit ecologisch oogpunt bij voorkeur voorrang geven aan een exoot!	Nee, de grote Canadese gans is een beschermde inheemse diersoort volgens de Europese Vogelrichtlijn. Een statuswijziging naar exoot ligt buiten onze bevoegdheid. Deze gans, evenals de kleine Canadese gans (die niet onder de Vogelrichtlijn valt) is een onder de Wet natuurbescherming aangewezen soort die in het gehele land belangrijke schade veroorzaakt en mag onder strikte voorwaarden door grondgebruikers worden bestreden op grond van deze landelijke vrijstelling van de Minister van LNV. Gezien de onzekerheden over de landelijke vrijstelling zal de grote Canadese gans alleen nog mogen worden beheerd met een deugdelijke onderbouwing in een faunabeheerplan en daarop gebaseerde toestemmingsbesluiten.

				<i>Geen aanpassing nodig.</i>
109	09	De Dierenbescherming	Nut en noodzaak van beheer moet onderbouwd worden. En ook of effect haalbaar is. Anders is er veel dierenleed en brengt het niets op. Zie ook: https://dvh.nl/groningen/Aziatische-scharrelaar-is-thuis-aan-het-Lauwersmeer-28495993.html Voor exoten en verwilderde dieren ook een escalatieladder toevoegen. Deze veroorzaken lang niet altijd schade en doden heeft vaak weinig effect op populatieomvang. En onderzoek ook alternatieven als anticonceptie om uitbreiding en vestiging van populaties te beperken.	Nut en noodzaak van beheer hebben wij voor alle invasieve exoten beschreven in het Uitvoeringsprogramma Invasieve exoten 2022-2026. Voor invasie exoten geldt een andere juridische insteek dan voor beheer en schadebestrijding. Het gaat hier om het beschermen van inheemse flora en fauna. Een escalatieladder is hier daarom niet op zijn plaats. Soorten zijn vanuit de EU op de invasieve exotenlijst gezet omdat ze negatieve effecten hebben en dienen te worden uitgeroeid of te worden beheerst volgens de letterlijk tekst uit de regeling. Aanwezigheid van bijvoorbeeld de nijlgans heeft negatieve effecten op inheemse soorten, inheemse ecosystemen, Natura2000 doelen, de Kaderrichtlijn Water (KRW) en de volksgezondheid. Daarbij veroorzaakt de soort ook bedrijfsmatige schade aan gewassen. De populatie nijlganzen begint na jarenlange toename momenteel af te vlakken, wat onder anderen te danken is aan de bestrijdingsinspanningen die geleverd zijn. Om in Nederland de nijlganzenpopulatie te beheersen is een populatievermindering van ongeveer 27% ten opzichte van de zomerpopulatiegrootte (in juli) nodig. De soort zal snel weer in aantallen toenemen wanneer het beheer niet voldoende of niet consequent uitgevoerd wordt. Een totale nulstand is praktisch onmogelijk, maar met voldoende inspanningen zijn effecten (lokaal) zeker haalbaar. Uiteraard wordt strategisch bekeken waar beheer nodig is en waar dit daadwerkelijk nut heeft. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
110	09	De Dierenbescherming	Nijlganzenbeheer in ganzenrustgebieden zorgt voor (te) veel verstoring.	In het Interim Omgevingsverordening zijn regels opgenomen waarmee verstoring van ganzen bij schadebestrijding van Nijlganzen voorkomen wordt:

				Zie artikel 6.45 van de interim Omgevingsverordening over het verbod opzettelijke verstoring ganzen in Ganzenrustgebied. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
111	10	WBE's	In februari van dit jaar heeft de Provincie een inhoudelijk advies ontvangen van de FBE inzake de aanpak van Nijlganzen. Ook deze adviezen zien we niet terug in beleid noch in de beschrijving van de problematiek. Het instellen van een "Nijlganzenbeheerteam" is een losse flodder. Hoe, wie, wat, waar en wanneer zijn essentiële invalshoeken. Wij missen hier het overleg, afstemming en rol van en samenwerking met de FBE en WBE's. Jagers voeren al jaren Nijlganzenbeheer uit, maar worden beperkt door beleid en wettelijke regels. Jagers zijn prima in staat, gerichte acties uitvoeren en dit te coördineren, mits de provincie, TBO's en andere overheden hier medewerking aan verlenen.	De aanpak van invasieve exoten is neergelegd in ons Uitvoeringsprogramma Invasieve Exoten. Ondanks alle geleverde inspanningen van onder anderen jagers halen we helaas niet de aantalsreductie die nodig om de populatie nijlganzen te beheersen. In ons onderzoek nemen wij het advies van de FBE ook mee. Wij hebben geen signalen ontvangen dat juridische problemen het nijlganzenbeheer beperken, maar zouden hier graag verder van op de hoogte gebracht willen worden zodat wij dit kunnen meenemen in ons onderzoek. Het instellen van een professioneel nijlganzenbeheerteam wordt in het IOFM-rapport genoemd als één van de mogelijke manieren om nijlganzen te beheersen als uitvloeisel van ons Uitvoeringsprogramma invasieve exoten. Andere (aanvullende) methoden worden ook onderzocht. Wij zijn ons bewust van de rol die de FBE en WBE's (kunnen) hebben in het beheersen van nijlganzen, dat maakt dat we eerst de opties voor een professioneel team en animo daarvoor daar eerst willen verkennen. <i>Geen aanpassing nodig.</i>

Verwilderde kat

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
------------	-----	-----------	----------------------	----------------------------

112	09	De Dierenbescherming	Hoe wordt het succes van het TNRC project bepaald?	De aanwijzing Flora- en faunawet is ingetrokken, waardoor er geen mogelijkheid meer is tot afschot van verwilderde katten in de provincie. Voorheen werden er gemiddeld 400 katten per jaar afgeschoten. Het huidige TNR-C project dat drie jaar duurt vormt een alternatief voor de 400 katten die voorheen werden afgeschoten. Als er circa 400 katten per jaar via TNR-C worden behandeld betekent dat een bijdrage aan het terugdringen van de rol van de verwilderde kat als predator en dan beschouwen we het project succesvol. Tevens beschouwen we het ook als een succes als we dankzij de twee aan het project toevoegde monitoringsactiviteiten (prooionderzoek aan de hand van kattenuitwerpselen en aanwezigheid katten voor en na TNR-C inzet) een beter inzicht krijgen in de rol van de verwilderde kat als predator. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
-----	----	----------------------	--	--

3.6 Beleid tegemoetkomingen in schade

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
113	06	LTO Noord	Hier wordt de beoogde aanpassing van het eigen risico voor ganzenschade nogmaals genoemd. Indiener verwijst hierbij naar eerdere informatie onder 3.5.1. Deze informatie kan als hier herhaald en ingelast worden beschouwd.	Wij verwijzen naar reactienummer 33. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
114	07	UPG	De schadeparagraaf zal ook duidelijker moeten m.b.t. het vergroten van de biodiversiteit in de Provincie. Edelherten en wilde zwijnen op de Utrechtse Heuvelrug. Een mooi streven, maar vooralsnog geen track-record, iets wat de Rechtbank Midden Nederland zal vragen als de nood aan de man komt. Ook hier nu al een duidelijk plan op tafel leggen hoe hier mee om te	Wij verduidelijken dit in het IOFM. Voor schade aan gewassen door hoefdieren is een tegemoetkomingsregeling van kracht, die is overgenomen uit het bestaande faunaschadebeleid. <i>Geen aanpassing nodig (aangevuld zie 38 e.v.).</i>

			gaan en dit niet op het bordje van de grondeigenaren leggen.	
--	--	--	--	--

4. Monitoring faunasoorten

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
115	04	Vereniging het Edelhert	Bij H4, monitoring, dus meer opnemen over monitoring 'gunstige staat van instandhouding' en de bijdrage van het faunabeheer aan de kern van het natuurbeleid (vergroten biodiversiteit): waar ga je op monitoren (ook om het AIM goed te kunnen uitvoeren). Dit vraagt anders denken en doen! Wij realiseren ons dat dat geen gemakkelijke opgave is, maar het is een 'must', aangezien de maatschappij ons steeds vaker vraagt om een goede onderbouwing van ons faunabeheer, en menigmaal blijkt dat we hierin tekort schieten.	Wij zien dit en benoemen het in hoofdlijnen in hoofdstuk 4 van het IOFM. Nadere uitwerking volgt gedurende de looptijd van het programma. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
116	06	LTO Noord	Indiener adviseert om de registratie van faunaschade via FaunaSpot in overweging te nemen. Via FaunaSpot worden alle (preventieve) maatregelen op het gebied van jacht en beheer/schadebestrijding geregistreerd. De data die vervolgens wordt verzameld kan gebruikt worden bij het opstellen van faunabeheerplannen.	Dit zien wij als een goede optie en zullen wij meegeven aan de FBE als systeem om goede afschot en preventiedata te verzamelen. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
117	07	UPG	De staat van instandhouding. Daar gaat de Provincie niet over, maar de Minister. Daarbij is het jachtrecht gekoppeld aan het eigendomsrecht van de grond. De Provincie heeft naar onze mening alleen recht op de tel- en afschot gegevens en verder niets.	Daar zijn wij het niet mee eens, zie antwoord bij reactienummer 48. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
118	07	UPG	De drang naar meer data en onderzoek over fauna is een goed streven, dat zeker gesteund moet worden door de grondeigenaren. Dit om een betere onderbouwing bij ontheffingen en vergunningen te krijgen. Het moet echter wel beheersbaar zijn.	Voor houdbare toestemmingsbesluiten is dit nodig. We werken hier als provincie samen met de FBE waar het om soorten gaat waarvoor de monitoring van belang is voor het faunabeheer. Gedurende de looptijd van het programma zal dit nader uitgewerkt worden.

			Monitoring op locatieniveau. Wie gaat dit uit voeren en als de grondgebruiker dit zou doen, wordt zijn opgave dan geaccepteerd? Protocol moet duidelijk zijn. Een te ontwikkelen tel- en monitoring app kan een uitweg zijn. Het verbeteren van telmethodes is een verstandige keuze. Een duidelijk is van wezenlijk belang.	<i>Geen aanpassing nodig.</i>
119	07	UPG	Monitoring is belangrijk voor schade-uitkeringen. Wij maken ons zorgen om schade-uitkeringen. Er wordt meer gevraagd, meer inspanningen, het moet beter, maar het is onduidelijk wat beter moet en waar meer inspanningen gevraagd worden. De discussie over het accepteren van schade, eigen risico en meenemen van natuurbelang mogen er niet toe leiden dat grondeigenaren en grondgebruikers een hoger eigen risico krijgen terwijl de mogelijkheden voor beheer en schadebestrijding worden weggenomen. Dit gaat dwars tegen het economisch model in!	De maatregelen in het IOFM zijn erop gericht om ruimte te houden voor beheer en schadebestrijding door het doden van dieren en meer te ondersteunen in de preventie kant, zodat de schade beheersbaar kan blijven. Dat neemt niet weg dat de grondgebruiker aan zet is om die ruimte die daarmee gecreëerd wordt, te pakken, aangezien de inspanningen geleverd worden om zijn/haar bezit te beschermen. Zie ook toelichting op reactienummer 33. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
120	08	Gemeente Amersfoort	Wij zien de verbetering van de monitoring die nodig is op dit moment onvoldoende onderbouwd in het concept-IOFM.	Wij verwijzen naar reactienummer 115. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
121	09	De Dierenbescherming	De registratie van preventieve- en alternatieve maatregelen moet verplicht, transparant en inzichtelijk zijn.	Voor houdbare toestemmingsbesluiten als beschikking op aanvragen van de FBE is dit inderdaad noodzakelijk. Daarom werken wij samen met de FBE en in IPO-verband hierin samen en is onderdeel van het IOFM. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
122	09	De Dierenbescherming	PS heeft nu geen specifieke voorschriften omtrent jacht meegegeven, maar de provincie moet wel de Svl borgen. Ook van de jachtsoorten. Zowel landelijk als provinciaal als lokaal.	Voor jachtsoorten heeft de provincie geen bevoegdheid. De staat van instandhouding moet op landelijk niveau geborgd worden. Provincie heeft wel een verantwoordelijkheid om bij te dragen aan een gunstige landelijke staat van instandhouding, maar kan dit alleen doen voor die soorten

				waarvoor de provincie geschikt habitat heeft (dus bv. niet voor bruinvissen), en enkel met die instrumenten die haar wettelijk toebedeeld zijn. Dat is niet het geval voor het instrument jacht. Wel kunnen wij inspanning plegen om de data rondom de trendmonitoring op provinciaal niveau te verbeteren. Dat is ook onderdeel van het hoofdstuk monitoring. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
123	09	De Dierenbescherming	Cijfers van vrijgestelde soorten, jacht en opdrachten worden nu nog jaarlijks verstrekt. Dit lijkt ons een te lange periode om bij te kunnen sturen.	FBE heeft dagelijks zicht op de in het registratiesysteem (FRS) gemelde aantallen. De standaard terugkoppelperiode van het beheer bedraagt 1x per 2 weken. Koppelt een gebruiker binnen deze periode niet af dan gaat de ontheffing voor de gebruiker automatisch op 'zwart' en kan deze pas weer worden geactiveerd als de ontheffinggebruiker zich (met redenen omkleed) meldt bij zijn WBE-secretaris of de FBE. Deze werkwijze voorkomt overigens dat de gebruiker dagelijks (dus ook als hij niet op pad is geweest) in FRS moet melden (voorkomen onnodige administratieve lastendruk). Voor sommige soorten waarvoor een heel beperkt ontheffingsquotum geldt (bijv. spreeuw), is de rapportagetermijn in het systeem veel korter om doelbewaking mogelijk te maken. In FRS zit ook een digitale noodrem -> wordt het op gegevens max. te doden aantal bereikt dan zorgt het systeem er automatisch voor dat alle uitstaande ontheffingen voor die betreffende soort wordt beëindigd en de gebruikers hiervan in kennis worden gesteld. <i>Geen aanpassing nodig.</i>

124	09	De Dierenbescherming	Aanrijdingen met klein wild zouden ook geregistreerd moeten worden om hotspots en benodigde maatregelen beter te kunnen bepalen.	Dit valt niet binnen de scope van dit uitvoeringsprogramma. Het zou kunnen worden aangekaart bij mobiliteit en het programma oversteekbaarheid fauna. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
125	09	De Dierenbescherming	Het beheer van hoefdieren moet gebaseerd worden op feiten en niet op gevoelens en vermoedens.	Wij beheren geen hoefdieren op basis van gevoelens en vermoedens. In het beleid wordt ruimte gegeven om hoefdieren populaties te beheren, maar daarvoor geldt net als de andere soorten dat daarvoor altijd een goede onderbouwing ondergelegd zal moeten worden door de FBE. Actiepunten daarop zijn opgenomen in het IOFM. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
126	09	De Dierenbescherming	Start voor de zwijnen nu ook al monitoring op	Met de komst van de wolf wordt er op de Utrechtse Heuvelrug meer actief gemonitord met wild camera's. Andere dieren worden daar ook op 'gevangen' en beeldmateriaal van verkregen. Dus in feite is dit nu min of meer ook al gestart. Als er andere sporen van wild zwijn worden waargenomen, dan zal dat zeker niet onopgemerkt blijven (vrij zichtbaar als een zwijn aanwezig is in het veld doordat ze vaak hele delen grond omwoelen). <i>Geen aanpassing nodig.</i>
127	10	WBE's	In het concept IOFM wordt ingezet op "meer" monitoring bij (alternatieve) maatregelen zoals bijvoorbeeld verjaging. De Provincie zal dan voor goed gereedschap moeten zorgen en ook durven te stoppen met de huidige verouderde (jaren negentig) registratie tool (FRS). Om een juiste keuze te maken moeten wensen en eisen van gebruikers worden opgehaald. Dan kan de provincie een keuze maken voor een oplossing die ook meer draagvlak vindt onder de gebruikers.	De provincie kiest niet voor FRS. Het maakt de provincie niet uit met welk registratiesysteem gewerkt wordt. Voor houdbare provinciale toestemmingsbesluiten is het voor de provincie van belang dat de registratie transparant (dus in elk geval beschikbaar is voor beleidsmakers, onderzoekers en uitvoerders), betrouwbaar en door derden -bij voorkeur het CBS- te valideren is. De registratie dient op hoog detailniveau plaats te vinden, zodat de data te gebruiken is voor het gecoördineerde faunabeheer. De systematiek (wat, waar en hoe) moet gelijk zijn tussen FBE's. Dit is de primaire input voor

				het faunabeheerplan van de FBE door en voor de grondgebruikers. Als er vanuit de FBE een goed voorstel komt ter verbetering van de registratie van de inzet van dodende en niet-dodende middelen, en daarvoor een ander systeem nodig heeft, dan kan de provincie dat zo mogelijk ondersteunen, en mogelijk landelijk opschalen. Landelijke uniformiteit heeft de voorkeur. Daar waaruit opgemaakt kon worden dat onze voorkeur ligt bij FRS, is deze aangepast. <i>Tekst is gewijzigd.</i>
--	--	--	--	---

128	10	WBE's	De Faunatelling begin april, uitgevoerd door deelnemers van de FBE, wordt in het voorliggende concept IOFM zonder onderbouwing gediskwalificeerd als onvoldoende. Dit ondanks dat de telprotocollen zijn aangepast, landelijk zijn gestandaardiseerd en goedgekeurd zijn door de projectgroep faunatellingen van de FBE Utrecht. Er wordt geschreven dat deze trendtellingen worden gebruikt door de FBE "voor haar beleid" maar de FBE bepaalt het beleid niet. Wat hebben deze tellingen dan voor nut? Tegelijk worden de reewildtellingen en de zomerganzentellingen, uitgevoerd door dezelfde personen en instanties, wel als volwaardig aangenomen voor bepaling van provinciaal beleid. Dit is tegenstrijdig en diskwalificeert volledig ten onrechte de faunatellingen van de FBE.	Het éénmaal tellen van ganzen (en andere schadesoorten) in april heeft weinig zin. In die periode zijn de trek ganzen wel of niet, of een beetje weggetrokken naar het noorden. Met die tellingen kan nooit inzicht verkregen worden in de relatie tussen aantallen en schade, plus is er geen inzicht in waar de dieren zich bevinden (puntlocaties). Alles wordt nu op een grote hoop per WBE aangeleverd, of per telgebied. Op die manier is de data veel minder bruikbaar voor analyses dan wanneer gps locaties per geteld dier wordt aangeleverd. Bovendien is dat telprotocol niet door het CBS gevalideerd. Het Sovon watervogeltellingprotocol wel en de data gebruikt om landelijke en provinciale trends te berekenen. De watervogeltellingen van Sovon die minimaal 4x per seizoen plaatsvinden geven een beter beeld van het verloop van de trek ganzen en geeft ook de locaties van ganzen aan (op meer detailniveau). Zolang de april telling niet landelijk door het CBS is gevalideerd, blijft het een telling die alleen voor de FBE waarde heeft, maar als input voor onze toestemmingsbesluiten door de rechtbank als onvoldoende wordt gezien. Datzelfde geldt in zekere zin ook voor de reewildtellingen en de zomerganzentelling (niet door CBS gevalideerd). Het voordeel van de reewildtelling is dat deze 3x wordt uitgevoerd en vooralsnog niet ter discussie staat bij de rechtbank. De zomertelling van ganzen is breed gedragen en door het AEWA omarmd en daardoor bruikbaar voor het monitoren van ganzen en het behalen van beleidsdoelen. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
-----	----	-------	--	---

5. Communicatieafspraken over het faunabeleid en monitoring

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
129	09	De Dierenbescherming	Het gedrag van de weggebruiker en recreant heeft een effect op het aantal aanrijdingen. Hier zou actieve publiekscommunicatie op moeten plaatsvinden.	Wij verwijzen naar het antwoord op reactienummer 73.
130	09	De Dierenbescherming	Met o.a. de egel gaat het slecht. Zet een publiekscampagne in omdat vele sneuvelen doordat ze te snel/overbodig worden weggehaald uit bv. een tuin, men ze verkeerd voert, sneuvelen in robotmaaiers en vaak verkeersslachtoffer zijn.	De egel valt buiten de scope van het IOFM. <i>Geen aanpassing nodig.</i>

6. Toezicht en Handhaving

Dit hoofdstuk is inhoudelijk nog niet uitgewerkt, maar hierover zijn op voorhand geen reacties ontvangen.

7. Samenwerking en monitoring

Dit hoofdstuk is inhoudelijk nog niet uitgewerkt, maar hierover zijn op voorhand geen reacties ontvangen.

8. Financiën

Dit hoofdstuk is inhoudelijk nog niet uitgewerkt, maar hierover zijn op voorhand geen reacties ontvangen.

Overige opmerkingen

Enkele overige opmerkingen die niet onder een specifiek onderwerp vallen

Reactienr.	Nr.	Indieners	Samenvatting reactie	Reactie en evt. aanpassing
131	06	LTO Noord	In het concept-IOFM blijft de mezenschade onbenoemd. De mees veroorzaakt echter, zeker in	Als onderdeel van het pakket maatregelen om de openeinderegeling schade-uitkeringen te beteugelen

			Utrecht, een aanzienlijke schade aan vooral fruitgewassen. Vooralsnog wordt bij mezenschade een onterecht hoog eigen risico van 40% gehanteerd. Omdat beheer en schadebestrijding voor mezenschade niet tot nauwelijks mogelijk is verzoeken wij u om het vergoedingsbeleid voor mezenschade te herzien en alsnog deze schade volledig te vergoeden.	hebbende provincies afgesproken om de schade door vogels aan pitvruchten (zoals appels en peren) af te bouwen tot nul. De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft echter uitgesproken dat dit onredelijk is en in 2018 in meerdere uitspraken geoordeeld dat het hanteren van een eigen risico van 40% niet leidt tot een onevenredig zware last voor fruittelers. Daarop hebben de provincies hun beleidsregels dienovereenkomstig aangepast. Gelet hierop zien wij geen aanleiding dit beleid te herzien, te meer omdat dat wij dan gaan afwijken van de landelijke afspraken. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
132	07	UPG	In het IOFM overlegde stuk worden vooral de Natuurorganisaties naar voren gehaald. Men gaat er echter aan voorbij dat alleen al de aangesloten leden binnen het UPG een grondbezit van meer dan 12.500 ha bezitten. Dat is meer dan welke Natuurorganisatie in onze Provincie. En ja, het zijn particuliere eigenaren, maar daarom niet minder belangrijk!	Indien dit zo mocht zijn dan is dit absoluut geen opzet. Wij vinden alle grondgebruikers, die zijn verenigd in de FBE even belangrijk. Tekst is zo aangepast dat duidelijk is dat bij grondgebruikers wij grondgebruikers bedoelen die al dan niet verenigd zijn in het UPG, en tevens daar waar wij samenwerking zoeken met de FBE geven wij dat dit met alle daarin vertegenwoordigde partijen betreft. Terreinbeheerders en LTO zijn als aparte samenwerkingspartner daar dan niet meer genoemd, omdat deze in de FBE vertegenwoordigd zijn. <i>Tekst is aangepast op diverse plekken.</i>
133	10	WBE's	In de IOFM-versie van 20 juni staan meer feitelijke onwaarheden. Over Terreinbeheerders schrijft u het volgende: Een bijzondere grondgebruiker is de terreinbeherende organisatie. Veelal zijn TBO's natuurbeherende organisaties, zoals de provinciale landschappen, de vereniging natuurmonumenten en Staatsbosbeheer. Zij staan los van grotere particuliere	Wij zullen de tekst in het IOFM aanpassen, in die zin dat voor de TBO's hetzelfde geldt als voor particuliere grondgebruikers; zijn ook lid van de FBE, dragen bij aan het faunabeheerplan en de uitvoering daarvan. <i>Tekst IOFM aanpassen.</i>

			grondeigenaren zoals landgoedeigenaren, die vaak ook delen van hun grondgebied openstellen voor het publiek. Terreinbeherende organisaties zijn veelal lid van de faunabeheereenheid en dragen daarmee in beginsel medeverantwoordelijkheid voor het opstellen en vaststellen van faunabeheerplannen. Zij zouden vanuit deze rol in beginsel ook medewerking moeten verlenen aan de uitvoering van deze plannen, door actief beheer toe te staan, of zelfstandig uit te voeren. Ook de particuliere grondeigenaren (UPG) zijn lid van de FBE; er is zelfs een bestuurszetel voor particulier grondbezit. Hier wordt een tegenstelling geïnsinueerd die er niet is. De particuliere eigenaren (12.700 Ha) zijn net zo goed verantwoordelijk voor het opstellen en vaststellen van faunabeheerplannen en het realiseren daarvan. Of zij hun terrein nu open stellen of niet, houdt daar geen verband mee.	
134	07	UPG	In het algemeen komen er een groot aantal onzekerheden en onduidelijkheden in het IOFM verhaal voor. Wij kunnen ons voorstellen dat een deel deze zaken in de loop der tijd verduidelijking te zien zullen geven, maar dat kan en mag niet op het bordje van de grondeigenaar terecht komen. Dit baart ons grote zorgen.	Dit betreft inderdaad een omgevingswetprogramma waarin niet alle onderdelen al zijn of kunnen worden uitgewerkt. De taken binnen het faunabeheer zijn door de wetgever bepaald waarbij de grondgebruiker verantwoordelijkheid is om schade aan bijvoorbeeld zijn gewassen te voorkomen. Als er veranderingen optreden in de mogelijkheden van de uitvoering van dat beheer ligt daar primair een taak bij de grondgebruiker om daarop te anticiperen. Dat kan betekenen dat als de opties van grondgebruikers wijzigen om schade te kunnen voorkomen, dat daarmee ook zijn inspanningen zullen wijzigen en daarmee samenhangende mogelijke kosten.

				<i>Geen aanpassing nodig.</i>
135	07	UPG	Als grondeigenaren hebben wij ook een plicht de natuur in stand te houden, de biodiversiteit te vergroten en daar waar mogelijk de recreatie te bevorderen. Wij kunnen dit niet alleen en het IOFM mag geen kosten verhogend instrument voor de particuliere grondeigenaar worden.	Het IOFM is een kader dat bedoeld om richting te geven aan het faunabeheerplan van de FBE. Daarbij gaat het om het planmatig beheer van schadesoorten. Vanuit de taken en rollen ligt de verantwoordelijkheid van het beheer in principe bij de grondgebruikers. Zij ondervinden schade. Als omstandigheden wijzigen, omdat gerechtelijke uitspraken grotere inspanningen vergen kan daarom de rekening daarvan niet eenzijdig bij de provincie worden gelegd. De grenzen zullen we met elkaar binnen de kaders gaan verkennen. Op de andere onderdelen in uw reactie, zoals natuurbeheer, voorzien wij in subsidieregelingen om deze taken te kunnen uitvoeren. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
136	07	UPG	Het zou de Provincie sieren om de huidige problematiek op te lossen en af te wachten wat er in het landelijke spoor gaat gebeuren. De Minister heeft immer aangegeven te gaan kijken naar een systeemwijziging. Te snel handelen van onze Provincie gaat wellicht voor problemen zorgen.	U doelt op de brief van de Minister van 23 april 2023 Kamerbrief stand van zaken soortenbeleid Kamerstuk Rijksoverheid.nl waarin zij een lange-termijn perspectief voor jacht en faunabeheer aankondigt. Wat uit deze brief ook blijkt is dat dit zeker nog enkele jaren zal gaan duren zonder garantie op succes. In onze provincie willen we hetgeen wat binnen onze bevoegdheden mogelijk is oplossen. Voor jachtsoorten verwachten wij dat die o.a. ligt in heldere afspraken maken over een gunstige wildstand, hoe dit bepaald en geborgd wordt en dat jagers zich volgens die afspraken committeren tot het sluiten van hun jacht als de wildstand onder die gunstige stand komt. Als daarover geen afspraken te maken zijn, dan is het de vraag of GS het faunabeheerplan jacht kan vaststellen. Dit betreft ook de lijn die wij in het IOFM uitzetten dat de grondgebruiker daarbij, naast afschot (als dat al mogelijk is) nu al op de mogelijkheden van preventieve methoden om schade te voorkomen heeft. Die zijn immers

				ook zonder stelselwijziging inzetbaar. <i>Geen aanpassing nodig.</i>
137	11	Particulier	Mijn advies is: Start een begrazingsonderzoek op de Utrechtse Heuvelrug en verre omstreken, kijk wat je aan flora hebt, bepaal wat je aan flora wilt en stem daar je faunaplan op af. (De eerste resultaten van het huidige begrazingsonderzoek op de Veluwe heeft 'vriend en vijand' laten zien dat het oude faunadenken achterhaald is en dat rigoureuze maatregelen in het beheer nodig zijn om de flora op de Veluwe opnieuw te laten opbloeien!) Wij denken alleen in (te) veel en aantal dieren en welke soorten dieren er mogen leven, met <i>misschien</i> in ons achterhoofd mogelijke onderbouwing van verkeersongelukken en landbouwschade door deze dieren. Het uitgangspunt m.i. dient te zijn dat de fauna ondergeschikt dient te zijn aan de flora die we in een bepaald gebied als samenleving willen hebben en willen behouden en die maatschappelijk en economisch wenselijk en/of noodzakelijk is. Dus ga uit van de flora in al zijn vormen en soorten welke we willen hebben nu en in de toekomst en welke economische activiteit in landbouw, veeteelt, fruitteelt, bosbouw en recreatie noodzakelijk is, inclusief de nodige activiteit voor biodiversiteitsverbetering enz. Als dit goed is vastgesteld, dan kan gekeken worden welke soorten vogels en dieren geen invloed hebben, welke in het	Bij het onderdeel hoefdieren en monitoring is het door u bedoelde begrazingsonderzoek meegenomen (bij reeën). <i>Geen aanpassing nodig.</i>

			gebied passen, welke beperkt aanwezig mogen zijn en welke schade (kunnen) veroorzaken. Dit is tevens de kant en klare onderbouwing als een faunavergunning voor beheer en/of schadebestrijding aangevochten wordt bij de rechter. In feite hebben we dit systeem al lang maar deden er niets mee! Door bv. alle in-stand-houdingsdoelen/bepalingen van de vele Natura 2000 gebieden gewoon op te volgen en uit te voeren. Voorbeelden hier weer zijn de reeds bovengenoemde Natura 2000 gebieden, het Delerwoud, de Oostvaardersplassen en de Amsterdamse waterleidingduinen welke met dit verkeerde 'faunadenken' van de betreffende politiek c.q. eigenaren geheel naar de knoppen is geholpen, we stonden er bij, keken ernaar maar deden niets! De fauna stond hier met een groei van de aanwezige grote grazers van minimaal 35% per jaar onterecht jaren volledig op de eerste plaats ten koste van de Natura 2000 doelstelling als bv. vogelgebied en de zeldzame flora en biodiversiteitsdoelen van de gebieden. Na vele jaren herstellen deze gebieden zich weer langzamerhand, alleen door hoge investeringen van kosten en inspanning. Dit alles ook na vele gepubliceerde rapporten en samengestelde commissies die de flora eindelijk prioriteit gaven. Ook de mensen met de naam 'Fauna' in hun stichting/verenigingsnaam zijn mordicus tegen iedere vorm van beheer, ongeacht de doelstelling van de flora in het gebied, zij denken niet aan het behoud van begroeiing en zeldzame plantensoorten maar alleen	
--	--	--	--	--

			aan rasters, de gang naar de rechter en/of snelheidsbeperkingen om aanrijdingen te voorkomen. Vermindering van populaties ten gunste van bescherming en verbetering van de aanwezige flora komt in hun denken niet voor! Met de huidige methode van het ambtelijk 'faunadenken' kunnen zij vaak de slecht onderbouwde vergunningen door procedures de vergunning aanvechten en nog winnen ook! <i>Het Faunaplan van de Provincie Utrecht moet dienstig zijn aan een vastgestelde flora visie van de Provincie Utrecht!</i>	
138	12	POV	Realiseert de provincie zich dat het een zeer kleine groep is die op extreme wijze hun mening uiten op over jacht en natuurbeheer? En dat dit niet een weergave van 'de maatschappij' is?	Wij herkennen dit niet. Wat wij wel, met u constateren, is dat niet iedereen dezelfde mening is toegedaan als het gaat om beheer van wilde dieren. Zo laat een rapport zoals <u>Rapportage+Staat+van+het+Dier+2022+1-meting (1).pdf</u> een ander beeld zien dan u schetst. <i>Geen aanpassingen nodig.</i>